

این متن از سایت دانشنامه حوزوی "ویکی فقه" اخذ شده است.
برای آشنایی و استفاده بیشتر به نشانی www.wikifeqh.ir مراجعه فرمایید.

خالد بن ولید مخزومی

خالد بن [ولید](#) بن [مُغیره](#) بن [عبدالله](#) بن [عمر](#) / [عُمَیر بن مَخزوم قرشی مخزومی](#)، از [سرداران](#) مشهور صدر [اسلام](#) می‌باشد.

فهرست مندرجات

- ۱ - معرفی خالد
 - ۱.۱ - کنیه و قبیله خالد
 - ۱.۲ - تولد خالد
 - ۱.۳ - پدر و مادر خالد
 - ۱.۴ - مشهورترین عموی خالد
 - ۱.۵ - خاله‌های خالد
- ۲ - خالد در جاهلیت
- ۳ - اقدامات خالد قبل از اسلام آوردن
 - ۳.۱ - خالد در جنگ بدر
 - ۳.۲ - خالد در جنگ احد
 - ۳.۳ - خالد در جنگ احزاب
 - ۳.۴ - خالد در گراج‌القمیم
 - ۳.۵ - ترک مکه به خاطر نفرت
- ۴ - تاریخ اسلام آوردن خالد
- ۵ - اقدامات خالد بعد از اسلام آوردن
 - ۵.۱ - خالد در جنگ مؤتة
 - ۵.۱.۱ - لقب خالد بعد از مؤتة
 - ۵.۲ - خالد در فتح مکه
 - ۵.۳ - خالد پس از فتح مکه
 - ۵.۴ - رفتار خالد با بنی‌خدیجه
 - ۵.۵ - خالد در غزه و حنین
 - ۵.۶ - خالد در نبرد تبوک
 - ۵.۷ - فرستادن خالد به بنی‌حارث
 - ۵.۸ - فرستادن خالد به یمن
 - ۶ - اقدامات خالد بعد از پیامبر (ص)
 - ۶.۱ - حمایت خالد از ابوبکر
 - ۶.۲ - خالد در جنگ‌های رده
 - ۶.۳ - نبرد خالد با طلیحه
 - ۶.۳.۱ - برخورد نادرست با بنی‌تمیم
 - ۶.۳.۲ - بخشیدن خالد توسط عمر
 - ۶.۴ - نبرد خالد با مسیلمه کذاب
 - ۶.۵ - خالد در فتح ایران
 - ۶.۵.۱ - حرکت از بامه به عراق
 - ۶.۵.۲ - جنگ‌های خالد در عراق
 - ۶.۶ - فتح پایتخت ملوک لخمی
 - ۶.۷ - فرماندهی سپاه شام
 - ۶.۷.۱ - شمار سپاهیان خالد
 - ۶.۷.۲ - رسیدن خالد به اطراف شام
 - ۶.۷.۳ - فتح شهرهایی از شام
 - ۶.۷.۴ - نبرد اجنادین و یرموک
 - ۶.۷.۵ - عزل شدن از فرماندهی
 - ۶.۷.۶ - ورود خالد به دمشق
 - ۶.۸ - خالد در نبرد فحل
 - ۶.۹ - عمارت شهرهای جزیره
 - ۷ - اقدامات خالد در حکومت قنسرین
 - ۷.۱ - خشم عمر نسبت به خالد
 - ۷.۲ - گلایه خالد به عمر
- ۸ - وفات خالد
- ۹ - سن خالد هنگام مرگ
- ۱۰ - اموال باقی‌مانده از خالد
- ۱۱ - سوگواری زنان بنی‌مخزوم
- ۱۲ - نظر مورخان درباره خالد
 - ۱۲.۱ - نظرات موافق با خالد
 - ۱۲.۲ - نظرات مخالف با خالد
- ۱۳ - شبیه‌ترین فرد به عمر
- ۱۴ - نقل روایت خالد از پیامبر (ص)
- ۱۵ - روایت‌کنندگان از خالد
- ۱۶ - فرزندان خالد
- ۱۷ - فهرست منابع
- ۱۸ - پانویس
- ۱۹ - منابع

معرفی خالد

← کنیه و قبیله خالد

کنیه‌اش ابوسلیمان

[۱] ابن سعد، الطبقات الکبری، ج ۷، ص ۳۹۴، (بیروت).

[۲] مصعب بن عبدالله، کتب نسب قریش، ج ۱، ص ۳۲۰، چپ لوی پروانسال، قاهره ۱۹۵۳.

[۳] ابن عبدالزین، الاستیعاب فی معرفة الاصلحاب، ج ۲، ص ۴۲۷، چپ علیمحمد بجای، بیروت ۱۴۱۲/۱۹۹۲.
و به روایتی ابوالولید

[۴] ابن عبدالزین، الاستیعاب فی معرفة الاصلحاب، ج ۲، ص ۴۲۷، چپ علیمحمد بجای، بیروت ۱۴۱۲/۱۹۹۲.
از **بنی مخزوم**، یکی از تیره‌های بزرگ و مهم **قبیله قریش**، بود که با **بنی هاشم رقابت** می‌کردند.

[۵] ابوزید ثعلبی، تاریخ سیف الله خالد بن الولید البطل الفاتح، ج ۱، ص ۲۴-۲۰، قاهره ۱۳۵۲/۱۹۳۳.

← تولد خالد

هر چند **مورخان** تاریخ **تولد** خالد را ذکر نکرده‌اند، اما باتوجه به تاریخ **وفات** و **سن** وی در هنگام **مرگ** می‌توان **حدس** زد که او در حدود ۲۶ سال پیش از **مبعث پیامبر اسلام** (۵۸۴م)، در **مکه** متولد شده است.

← پدر و مادر خالد

پدرش، ولید بن مغیره، از اشراف و بزرگان قریش محسوب می‌شد

[۶] ابوالفرج اصفهانی، مقاتل الطالبین، ج ۱۶، ص ۱۹۴.

و **مادرش**، **عصماء (لبابه صغرا یا کبرا)**، دختر **حارث بن خزیم**

[۷] جمهره انسابالعرب، چپ عبدالسلام محمد هارون، قاهره (۱۹۸۲).
است که نسبش به قبیله **قیس عیلان بن مُضَر** می‌رسد.

[۸] ابن سعد، الطبقات الکبری، ج ۷، ص ۳۹۴، (بیروت).

[۹] مصعب بن عبدالله، کتب نسب قریش، ج ۱، ص ۳۲۲، چپ لوی پروانسال، قاهره ۱۹۵۳.

[۱۰] خلیفه بن خیاط، کتب الطبقات، ج ۱، ص ۵۱، روایة موسی بن زکریا تستری، چپ سهیل زکار، بیروت ۱۴۱۴/۱۹۹۳.

[۱۱] ابن عساکر، تاریخ مدینة دمشق، ج ۱۶، ص ۲۲۰، چپ علی شیری، بیروت ۱۴۱۵/۱۹۹۵.

← مشهورترین عموی خالد

از مشهورترین **عموهای** ولید یکی **ابوأمیة بن مغیره** بود که گفته شده است اختلاف قبایل قریش را درباره چگونگی گذاشتن **حجر الاسود** به هنگام **بازسازی کعبه**، با **پیشنهاد** تعیین **داور** حل کرد و گفت قریش نخستین کسی را که از در **مسجد** وارد شود، **حکم** قرار دهند

[۱۲] ابن هشام، السیره النبویه، ج ۱، ص ۲۰۹، چپ مصطفی سقا، ابراهیم ابیاری، و عبدالحفیظ ثعلبی، قاهره ۱۳۵۵/۱۹۳۶.

و دیگری، **هشام بن مغیره** که از **اشراف قریش** و فرمانده بنی مخزوم در **جنگ فجار** بود.

با مرگ وی، قریشیان سه سال بازار برپا نکردند و مرگ وی را مبدأ تاریخ خود قرار دادند.

[۱۳] ابن قدامه، التنبیین فی انساب القرشیین، ج ۱، ص ۳۵۵، چپ محمدنایف دلیمی، بیروت ۱۴۰۸/۱۹۸۸.

[۱۴] ابوزید ثعلبی، تاریخ سیف الله خالد بن الولید البطل الفاتح، ج ۱، ص ۲۶، قاهره ۱۳۵۲/۱۹۳۳.

← خاله‌های خالد

میمونه دختر حارث (**همسر پیامبر** صلی‌الله‌علیه‌آلهمسلم) و **لبابه ام الفضل**

[۱۵] عیلس محمود عقاد، عبقریة خالد، قاهره ۲۰۰۵.

، خاله‌های خالد بودند.

[۱۶] ابن قتیبه، المعارف، ج ۱، ص ۲۶۷، چپ ثروت عکاشه، قاهره ۱۹۶۰.

خالد در جاهلیت

خالد در **جاهلیت** جزو اشراف قریش و از **سلحشوران** آن‌ها بود و مسئولیت تدارک **سبیه** و **سرکردگی** سواران قریش را در **جنگ** برعهده داشت.

[۱۷] ابن حبیب، کتب المُنْتَقَ فی اخبار قریش، ج ۱، ص ۵۲۸، چپ خورشید احمد فاروق، حیدرآباد، دکن ۱۳۸۴/۱۹۶۴.

[۱۸] ابن عبدربه، العقد الفرید، ج ۳، ص ۲۷۸، چپ علی شیری، بیروت ۱۴۰۸-۱۴۱۱/۱۹۸۸-۱۹۹۰.

[۱۹] ابن عبدالزین، الاستیعاب فی معرفة الاصلحاب، ج ۲، ص ۴۲۷، چپ علیمحمد بجای، بیروت ۱۴۱۲/۱۹۹۲.

خالد اقدامات زیادی را قبل از اسلام آوردن بر علیه اسلام انجام داد.

← خالد در جنگ بدر

خالد در **سپتامبر** دوم **هجری** در **جنگ بدر**، بر ضد مسلمانان شرکت کرد

[۲۰] ابن سعد، الطبقات الكبرى، ج ۷، ص ۳۹۴، (بیروت).

[۲۱] ابن قتیبه، المعارف، ج ۱، ص ۲۶۷، چپ ثروت عکاشه، قاهره ۱۹۶۰.
و به گفته واقفی،

[۲۲] محمد بن عمر واقفی، کتاب المغازی، ج ۱، ص ۱۳۰، چپ مارسدن جونز، لندن ۱۹۶۶.
و اسیر شد.

← خالد در جنگ احد

در سال سوم در **جنگ اُحد**، سرکرده سواران **جناح** راست قریش بود و بر اثر خطایی که چند تن از افراد سپاه اسلام در مراقبت از راه ورود **دشمن** مرتکب شدند، وی توانست مسلمانان را شکست دهد.

[۲۳] ابن اسحاق، سیرة ابن اسحاق، ج ۱، ص ۳۰۵، چپ محمد حمیدالله، قرنیه ۱۴۰۱/۱۹۸۱.

[۲۴] محمد بن عمر واقفی، کتاب المغازی، ج ۱، ص ۲۲۰، چپ مارسدن جونز، لندن ۱۹۶۶.

[۲۵] محمد بن عمر واقفی، کتاب المغازی، ج ۱، ص ۲۲۹، چپ مارسدن جونز، لندن ۱۹۶۶.

[۲۶] محمد بن عمر واقفی، کتاب المغازی، ج ۱، ص ۲۳۲، چپ مارسدن جونز، لندن ۱۹۶۶.

[۲۷] محمد بن عمر واقفی، کتاب المغازی، ج ۱، ص ۲۷۵، چپ مارسدن جونز، لندن ۱۹۶۶.

[۲۸] محمد بن عمر واقفی، کتاب المغازی، ج ۱، ص ۲۸۳، چپ مارسدن جونز، لندن ۱۹۶۶.

[۲۹] ابن هشام، السیرة النبویة، ج ۳، ص ۷۰، چپ مصطفی سقا، ابراهیم ابیاری، و عبدالحفیظ شلیبی، قاهره ۱۳۵۵/۱۹۳۶.

[۳۰] ابن هشام، السیرة النبویة، ج ۳، ص ۹۱، چپ مصطفی سقا، ابراهیم ابیاری، و عبدالحفیظ شلیبی، قاهره ۱۳۵۵/۱۹۳۶.

[۳۱] ابن قتیبه، المعارف، ج ۱، ص ۲۶۷، چپ ثروت عکاشه، قاهره ۱۹۶۰.

← خالد در جنگ احزاب

او در سال پنجم، در **نبرد خندق** یا **احزاب** نیز شرکت کرد و جزو کسانی بود که قصد داشت از **خندق** عبور کند ولی موفق نشد.

[۳۲] محمد بن عمر واقفی، کتاب المغازی، ج ۲، ص ۴۶۴-۴۶۵، چپ مارسدن جونز، لندن ۱۹۶۶.

[۳۳] محمد بن عمر واقفی، کتاب المغازی، ج ۲، ص ۴۷۰، چپ مارسدن جونز، لندن ۱۹۶۶.

[۳۴] محمد بن عمر واقفی، کتاب المغازی، ج ۲، ص ۴۷۲-۴۷۳، چپ مارسدن جونز، لندن ۱۹۶۶.

[۳۵] محمد بن عمر واقفی، کتاب المغازی، ج ۲، ص ۴۹۰، چپ مارسدن جونز، لندن ۱۹۶۶.

[۳۶] ابن قتیبه، المعارف، ج ۱، ص ۲۶۷، چپ ثروت عکاشه، قاهره ۱۹۶۰.

← خالد در کُراع الغمیم

در شوال سال ششم، به قولی خالد در رأس دویست سوار از **مشرکن قریش**، برای جلوگیری از حرکت **پیامبر** برای ادای **مناسک حج**، از **مکه** به محل **کُراع الغمیم** رفت.

[۳۷] محمد بن عمر واقفی، کتاب المغازی، ج ۲، ص ۵۸۲-۵۷۹، چپ مارسدن جونز، لندن ۱۹۶۶.

[۳۸] ابن هشام، السیرة النبویة، ج ۳، ص ۳۲۲-۳۲۳، چپ مصطفی سقا، ابراهیم ابیاری، و عبدالحفیظ شلیبی، قاهره ۱۳۵۵/۱۹۳۶.

← ترک مکه به خاطر نفرت

در سال هفتم که پیامبر و مسلمانان برای ادای **عمره القضاء** روانه مکه شدند، خالد چنان از اسلام و مسلمانان **نفرت** داشت که **شیر** را ترک کرد.

[۳۹] محمد بن عمر واقفی، کتاب المغازی، ج ۲، ص ۷۴۶، چپ مارسدن جونز، لندن ۱۹۶۶.

[۴۰] مصعب بن عبدالله، کتاب نسب قریش، ج ۱، ص ۳۲۴، چپ لوی پرووانسال، قاهره ۱۹۵۳.

مورخان درباره تاریخ **اسلام آوردن** خالد آرای متفاوتی داشته‌اند، به نحوی که برخی اسلام آوردنش را در سال پنجم، پس از **غزوه بنی قریظه**، یا در فاصله زمانی میان **صلح حدیبیه** (دقیقه سال ششم) و **فتح خیبر** (محرم سال هفتم)

- [۴۱] خلیفه بن خیاط، تاریخ خلیفه بن خیاط، ج ۱، ص ۴۰، چپ مصطفی نجیب فواز و حکمت کشلی فواز، بیروت ۱۴۱۵/۱۹۹۵.
 - [۴۲] ابن عبدالبر، الاستیعاب فی معرفة الاصلح، ج ۲، ص ۴۲۷، چپ علیمحمد بجاوی، بیروت ۱۴۱۲/۱۹۹۲.
 - [۴۳] ابن اثیر، اسدالغابة فی معرفة الصحابة، ج ۲، ص ۱۰۹، چپ محمد ابراهیم بنا و محمد احمد عاشور، قاهره ۱۹۷۰-۱۹۷۳.
- یا در سال هفتم بعد از **فتح خیبر**
- [۴۴] ابن حجر عسقلانی، الاصابة فی تمییز الصحابة، ج ۲، ص ۲۵۱، چپ علیمحمد بجاوی، بیروت ۱۴۱۲/۱۹۹۲.
- دانسته‌اند، اما بنابر مشهور، او در اول صفر سال هشتم، پیش از فتح مکه، اسلام آورد.
- [۴۵] محمد بن عمر واقفی، کتب المغازی، ج ۲، ص ۶۶۱، چپ مارسن جونز، لندن ۱۹۶۶.
 - [۴۶] ابن هشام، السیرة النبویة، ج ۳، ص ۲۹۰-۲۹۱، چپ مصطفی سقا، ابراهیم ابیاری، و عبدالحفیظ شلیبی، قاهره ۱۹۳۶/۱۳۵۵.
 - [۴۷] ابن سعد، الطبقات الکبری، ج ۴، ص ۲۵۲، (بیروت).

اقدامات خالد بعد از اسلام آوردن

خالد اقدامات زیادی (چه درست و چه نادرست) بعد از مسلمان شدن داشت.

← خالد در جنگ موته

خالد پس از چند ماه از اسلام آوردنش، در **جنگ موته** در **جمادی الاولی** سال هشتم شرکت کرد که پس از شهید شدن **سیران** سپاه اسلام، او فرماندهی را برعهده گرفت و باقی مانده سپاه را به **مدینه** بازگرداند.

- [۴۸] محمد بن عمر واقفی، کتب المغازی، ج ۲، ص ۷۶۵-۷۶۶، چپ مارسن جونز، لندن ۱۹۶۶.
- [۴۹] ابن هشام، السیرة النبویة، ج ۴، ص ۱۹-۲۲، چپ مصطفی سقا، ابراهیم ابیاری، و عبدالحفیظ شلیبی، قاهره ۱۹۳۶/۱۳۵۵.
- [۵۰] ابن هشام، السیرة النبویة، ج ۴، ص ۲۵، چپ مصطفی سقا، ابراهیم ابیاری، و عبدالحفیظ شلیبی، قاهره ۱۹۳۶/۱۳۵۵.

او بعدها می‌گفت در این **نبرد** نه **شمشیر** در دستش شکسته بود.

- [۵۱] ابن سعد، الطبقات الکبری، ج ۴، ص ۲۵۳، (بیروت).
- [۵۲] ابن اثیر، اسدالغابة فی معرفة الصحابة، ج ۲، ص ۱۱۰، چپ محمد ابراهیم بنا و محمد احمد عاشور، قاهره ۱۹۷۰-۱۹۷۳.

← لقب خالد بعد از موته

گفته شده است که پس از **نبرد موته**، خالد به **سیف الله** ملقب شد و در برخی **روایات** نقل شده است که این **لقب** را **پیامبر** به وی اعطا کرد.

- [۵۳] ابن سعد، الطبقات الکبری، ج ۷، ص ۳۹۵، (بیروت).
- [۵۴] مصعب بن عبدالله، کتب نسب قریش، ج ۱، ص ۳۲۰، چپ لوی پروانسال، قاهره ۱۹۵۳.
- [۵۵] محمد بن اسماعیل بخاری، کتب التاریخ الکبیر، ج ۳، جزء ۲، قسم ۱، ص ۱۳۶، (بیروت ۱۴۰۷/۱۹۸۶).

← خالد در فتح مکه

در **۲۰ رمضان** سال هشتم و به هنگام **فتح مکه**، خالد به **فرمان** پیامبر در رأس گروهی از سواران، از **ناحیه لیت** در جنوب مکه به سوی این شهر حرکت کرد، اما با برخی از **مشرکان** **قریش** در **خنمه** درگیر شد و عده‌ای از آنان را کشت و وقتی وارد مکه شد، نزد پیامبر رفت و اقدام خود را **توجیه** کرد

- [۵۶] محمد بن عمر واقفی، کتب المغازی، ج ۲، ص ۸۱۹، چپ مارسن جونز، لندن ۱۹۶۶.
 - [۵۷] محمد بن عمر واقفی، کتب المغازی، ج ۲، ص ۸۲۵-۸۲۶، چپ مارسن جونز، لندن ۱۹۶۶.
 - [۵۸] محمد بن عمر واقفی، کتب المغازی، ج ۲، ص ۸۳۸-۸۳۹، چپ مارسن جونز، لندن ۱۹۶۶.
 - [۵۹] ابن هشام، السیرة النبویة، ج ۴، ص ۴۹-۵۰، چپ مصطفی سقا، ابراهیم ابیاری، و عبدالحفیظ شلیبی، قاهره ۱۹۳۶/۱۳۵۵.
- و آن‌گاه که پیامبر وارد **کعبه** شد، او کنار در کعبه ایستاد و اجازه نداد کسی وارد آن شود.
- [۶۰] محمد بن عبدالله ازرقی، اخبار مکه و ملجاء فیها من الآثار، ج ۱، ص ۲۶۷، چپ رشدی صالح ملحس، بیروت ۱۹۸۳/۱۴۰۳، چپ افست قم ۱۳۶۹ش.

← خالد پس از فتح مکه

پس از فتح مکه، خالد بن ولید در رأس گروهی سوار، به فرمان **پیامبر اکرم**، به **بطن نخله** رفت و **بت** معروف **الغزوی**، بزرگترین بت قریش، را از بین برد.

- [۶۱] ابن کلیبی، کتب الاصلح، ج ۱، ص ۲۴-۲۷، چپ احمد زکی‌ناتاش، قاهره ۱۹۱۴/۱۳۳۲.
- [۶۲] محمد بن عمر واقفی، کتب المغازی، ج ۱، ص ۶، چپ مارسن جونز، لندن ۱۹۶۶.
- [۶۳] محمد بن عمر واقفی، کتب المغازی، ج ۳، ص ۸۷۳-۸۷۴، چپ مارسن جونز، لندن ۱۹۶۶.
- [۶۴] ابن هشام، السیرة النبویة، ج ۴، ص ۷۹، چپ مصطفی سقا، ابراهیم ابیاری، و عبدالحفیظ شلیبی، قاهره ۱۹۳۶/۱۳۵۵.

← رفتار خالد با بنی‌جذیمه

در اوایل **شوال** سال هشتم، پیامبر اکرم خالد بن ولید را در رأس گروهی ۳۵۰ نفره از **مهجران** و **انصار** و **بنی‌سُلَیْم** به سوی **بنی‌جذیمه**، در اطراف **مکه**، فرستاد تا آنان را به **اسلام** دعوت کند.

با وجود این‌که بنی‌جذیمه مسلمانی خود را اعلام و **اسلحه** خود را **تسلیم** کردند، اما خالد دستور داد عده‌ای از آنان را گردن زدند که چون پیامبر مطلع شد، از کار خالد تبری جست و **حضرت علی** علیه‌السلام را فرستاد تا **دیه** کشته‌شدگان را بپردازد.

عبدلرحمان بن عوف این اقدام خالد را صرفاً برای انتقام خون عمویش، **فاکه بن مغیره**، دانسته است.

[۶۵] محمد بن عمر واقفی، کتاب المغازی، ج ۳، ص ۸۸۲-۸۷۵، چپ مارسدن جونز، لندن ۱۹۶۶.

[۶۶] ابن هشام، السیرة النبویة، ج ۴، ص ۷۰-۷۴، چپ مصطفی سقا، ابراهیم ابیاری، و عبدالحفیظ شلیبی، قاهره ۱۳۵۵/۱۹۳۶.

[۶۷] ابن حبیب، کتاب المُنَمَّق فی اخبار قریش، ج ۱، ص ۲۴۸، چپ خورشید احمد فارق، حیدرآباد، دکن ۱۳۸۴/۱۹۶۴.

[۶۸] ابن حبیب، کتاب المُنَمَّق فی اخبار قریش، ج ۱، ص ۲۵۲، چپ خورشید احمد فارق، حیدرآباد، دکن ۱۳۸۴/۱۹۶۴.

[۶۹] ابن حبیب، کتاب المُنَمَّق فی اخبار قریش، ج ۱، ص ۲۵۹-۲۶۰، چپ خورشید احمد فارق، حیدرآباد، دکن ۱۳۸۴/۱۹۶۴.

← خالد در غزوه حنین

در سال هشتم، هنگامی که پیامبر برای **جنگ** با **قبیله مشرک هوازن** از مکه راهی **غزوه حنین** شد، خالد با سواران بنی‌سُلَیْم در مقدمه سپاه حرکت می‌کرد، اما در جنگ جزو فراریان بود.

گفته‌اند که بعداً بازگشت و در **نبرد** شرکت کرد و زخم‌هایی برداشت و عده‌ای از جمله یک **زن** را کشت.

آن‌گاه پیامبر وی را از **قتل کودکان، زنان و پیرنگن منع** کرد.

[۷۰] ابن هشام، السیرة النبویة، ج ۴، ص ۱۰۰، چپ مصطفی سقا، ابراهیم ابیاری، و عبدالحفیظ شلیبی، قاهره ۱۳۵۵/۱۹۳۶.

[۷۱] ابوالفرج اصفهانی، مقاتل الطالبین، ج ۱۶، ص ۱۹۵.

خالد همچنین هنگام حرکت پیامبر به سوی **طائف** برای نبرد با **قبیله تقیف** (سال هشتم) در مقدمه سپاه پیامبر بود.

[۷۲] محمد بن عمر واقفی، کتاب المغازی، ج ۳، ص ۹۲۳، چپ مارسدن جونز، لندن ۱۹۶۶.

← خالد در نبرد تبوک

در **رجب** سال نهم، پیامبر هنگام **اقامت** در **تبوک**، خالد را در رأس گروهی با ۴۲۰ سوار به سوی **اُکثیر بن عبدالملک**، **حاکم مسیحی نَوْمَةُ الْجَنْدَل**، فرستاد که پس از نبرد کوتاهی وی را **اسیر** و بعد با او **صلح** کرد.

[۷۳] محمد بن عمر واقفی، کتاب المغازی، ج ۳، ص ۱۰۲۵-۱۰۳۰، چپ مارسدن جونز، لندن ۱۹۶۶.

[۷۴] ابن هشام، السیرة النبویة، ج ۴، ص ۱۶۹-۱۷۰، چپ مصطفی سقا، ابراهیم ابیاری، و عبدالحفیظ شلیبی، قاهره ۱۳۵۵/۱۹۳۶.

← فرستاده‌شدن خالد به بنی‌حارث

در **ربیع‌الآخر** یا **جمادی‌الاولی** سال دهم، پیامبر خالد را با چهارصد نفر به سوی **بنی‌حارث/بَلْحَارِث بن کعب** در **نجران** فرستاد و آنان را به اسلام دعوت کرد.

[۷۵] محمد بن عمر واقفی، کتاب المغازی، ج ۳، ص ۸۸۳-۸۸۴، چپ مارسدن جونز، لندن ۱۹۶۶.

[۷۶] ابن هشام، السیرة النبویة، ج ۴، ص ۲۳۹-۲۴۰، چپ مصطفی سقا، ابراهیم ابیاری، و عبدالحفیظ شلیبی، قاهره ۱۳۵۵/۱۹۳۶.

[۷۷] طبری، تاریخ (بیروت)، ج ۳، ص ۱۲۶-۱۲۸.

← فرستاده‌شدن خالد به یمن

در این سال، پیامبر خالد را به **یمن** فرستاد تا مردم آن‌جا را نیز به اسلام دعوت کند.

او شش ماه در یمن به دعوت پرداخت ولی کسی به دعوت وی **پاسخ مثبت** نداد و در پی آن **پیامبر**، **علی** علیه‌السلام را به یمن روانه کرد و فرمود تا خالد را بازگرداند.

[۷۸] طبری، تاریخ (بیروت)، ج ۳، ص ۱۳۱-۱۳۲.

[۷۹] ابن هشام، السیرة النبویة، ج ۴، ص ۲۹۰-۲۹۱، چپ مصطفی سقا، ابراهیم ابیاری، و عبدالحفیظ شلیبی، قاهره ۱۳۵۵/۱۹۳۶.

اقدامات خالد بعد از پیامبر (ص)

خالد بعد از پیامبر در شمار هواداران **ابوبکر** قرار گرفت و نزد ابوبکر و **عمر** دارای جایگاه والایی بود و اقدامات فراوانی کرد.

به گفته **واقفی**،

- [۸۰] **محمد بن عمر واقفی**، کتاب المغازی، ج ۳، ص ۸۸۴، چپ مارسدن جونز، لندن ۱۹۶۶.
 خالد در **حجۃالوداع** حضور داشت و پس از **رحلت** پیامبر در شمار حامین ابوبکر قرار گرفت
 [۸۱] **زبیر بن بگار**، الاخبار الموفقت، ج ۱، ص ۵۸۱، چپ سلمی مکیعانی، بغداد ۱۹۷۲.
 و به همین سبب نزد او جایگاه والایی داشت و همواره تحت **حمایت** وی بود.
 [۸۲] **مصعب بن عبدالله**، کتاب نسب قریش، ج ۱، ص ۳۲۰، چپ لوی پرووانسال، قاهره ۱۹۵۳.

← خالد در جنگ‌های رده

در **جنگ‌های رده**، ابوبکر به خالد دستور داد نخست به سوی **قبیله طم/طنی** در **اکناف**، سپس به سوی **طُنْحَة بن خُوَیْد اسدی** در **بُزَاخه** و بعد به سوی **مالک بن نُؤَیْرَه** در **بُطَاح** برود و چنانچه آنان به اسلام بازنگشتند، با آنان بجنگد.

- [۸۳] **محمد بن عمر واقفی**، کتاب الردة، ج ۱، ص ۶۹-۷۰، روایة احمد بن محمد بن اعثم کوفی، چپ یحیی جبوری، بیروت ۱۴۱۰/۱۹۹۰.
 [۸۴] **طبری**، تاریخ (بیروت)، ج ۳، ص ۲۴۹.
 [۸۵] **طبری**، تاریخ (بیروت)، ج ۳، ص ۲۵۵-۲۵۳.

بعداً ابوبکر از فرستادن خالد به **بُزَاخه** **ایراز تأسف** کرد.

- [۸۶] **یعقوبی**، تاریخ یعقوبی، ج ۲، ص ۱۳۷.

← نبرد خالد با طلیحه

خالد در نبرد سختی طلیحه را که مدعی نبوت بود، شکست داد و یارانش را به شدت سرکوب کرد.

- [۸۷] **محمد بن عمر واقفی**، کتاب الردة، ج ۱، ص ۸۱-۹۴، روایة احمد بن محمد بن اعثم کوفی، چپ یحیی جبوری، بیروت ۱۴۱۰/۱۹۹۰.

← برخورد نادرست با بنی تمیم

با آنکه مالک بن نویره و **قبیله** او و **بنی تمیم مسلمان** بودند، خالد آنان را **اسیر** کرد و بعد دستور داد مالک بن نویره و افراد قبیله‌اش را کشتند و **همسرش** را تصرف کرد.

- [۸۸] **محمد بن عمر واقفی**، کتاب الردة، ج ۱، ص ۱۰۳-۱۰۷، روایة احمد بن محمد بن اعثم کوفی، چپ یحیی جبوری، بیروت ۱۴۱۰/۱۹۹۰.
 [۸۹] **خلیفة بن خیاط**، تاریخ خلیفة بن خیاط، ج ۱، ص ۵۳، چپ مصطفی نجیب فؤاز و حکمت کثلی فؤاز، بیروت ۱۴۱۵/۱۹۹۵.
 [۹۰] **طبری**، تاریخ (بیروت)، ج ۳، ص ۲۷۸-۲۷۶.

← بخشیدن خالد توسط عمر

این کار زشت خالد که برخی از مورخان سعی کرده‌اند آن را توجیه کنند یا دستکم آن را نادیده بگیرند،

- [۹۱] **محمدحسین هیکل**، الصدیق ابوبکر، ج ۱، ص ۱۵۳-۱۶۳، (قاهره) ۱۳۶۲.
 [۹۲] **عیس محمود عقاد**، عیقریة خالد، ج ۱، ص ۷۸-۸۰، قاهره ۲۰۰۵.
 باعث **خشم** عده‌ای از **مسلمانان** از جمله **یسر دایی‌اش عمر**، شد و از ابوبکر خواستند وی را **مجازات** کند، اما **خلیفة** نپذیرفت و اعلام کرد که خالد **خطا** کرده است.
 از این‌رو وقتی خالد به **مدینه** رفت، عذرش را پذیرفت.
 [۹۳] **ابن سلام جمعی**، طبقات فحول الشعراء، ج ۱، ص ۲۰۴، چپ محمود محمد شاکر، جدہ (۱۴۰۰/۱۹۸۰).
 [۹۴] **ابن سلام جمعی**، طبقات فحول الشعراء، ج ۱، ص ۲۰۸، چپ محمود محمد شاکر، جدہ (۱۴۰۰/۱۹۸۰).
 [۹۵] **خلیفة بن خیاط**، تاریخ خلیفة بن خیاط، ج ۱، ص ۵۳-۵۴، چپ مصطفی نجیب فؤاز و حکمت کثلی فؤاز، بیروت ۱۴۱۵/۱۹۹۵.
 [۹۶] **یعقوبی**، تاریخ یعقوبی، ج ۲، ص ۱۳۹.
 [۹۷] **طبری**، تاریخ (بیروت)، ج ۳، ص ۲۷۸-۲۸۰.
 [۹۸] **عبدالحسین شرف الدین**، موسوعة الامام السيد عبدالحسین شرف الدین، ج ۲، ص ۱۱۹-۹۹، بیروت ۱۴۲۷/۲۰۰۶.

← نبرد خالد با مسیلمه کذاب

در اواخر سال ۱۱، خالد راهی **بیمامه** شد و در جایی به نام **عقر بباء**، با **مسیلمه کذاب** (دیگر **مدعی نبوت**) و یارانش که از **قبیله بنی حنیفه** بودند، جنگید.
مسیلمه کشته و **فتنه** او سرکوب شد.

- [۹۹] **محمد بن عمر واقفی**، کتاب الردة، ج ۱، ص ۱۱۲-۱۴۶، روایة احمد بن محمد بن اعثم کوفی، چپ یحیی جبوری، بیروت ۱۴۱۰/۱۹۹۰.

پس از آن، خالد بن ولید فریب **مُجَاعَة بن مُرَا زه حنفی** را خورد و با او صلح کرد.

[۱۰۰] احمد بن یحیی بلانزی، کتب فتوح البلدان، ج ۱، ص ۹۰، چپ نخویه، لیدن ۱۸۶۶، چپ افسس فرانکفورت ۱۴۱۳/۱۹۹۲.

سپس، با **دختر** وی **ازواج** کرد که ابوبکر از این بابت او را **سرزنش** و **توبیخ** کرد.

[۱۰۱] یعقوبی، تاریخ یعقوبی، ج ۲، ص ۱۳۱.

[۱۰۲] ابن اعثم کوفی، کتب الفتوح، ج ۱، ص ۳۶-۳۷، چپ علی شیری، بیروت ۱۹۹۱/۱۴۱۴.

← خالد در فتح ایران

خالد در **فتح ایران** حضور داشته است.

← حرکت از یمامه به عراق

در اواخر سال ۱۱ یا در **محرم** ۱۲، خالد به فرمان ابوبکر برای فتح ایران از یمامه راهی **عراق** شد.

[۱۰۳] محمد بن عمر واقعی، کتب الردة، ج ۱، ص ۲۱۸-۲۲۱، روایة احمد بن محمد بن اعثم کوفی، چپ یحیی جبوری، بیروت ۱۴۱۰/۱۹۹۰.

← جنگ‌های خالد در عراق

مورخان درباره تاریخ و چگونگی حرکت و مسیر خالد و تعداد و ترتیب جنگ‌های وی در عراق **اختلاف نظر** دارند.

[۱۰۴] طه هاشمی، «خالد بن الولید فی العراق»، ج ۱، ص ۵۷-۹۰، مجله المجمع العلمی العراقی.

[۱۰۵] طه هاشمی، «خالد بن الولید فی العراق»، ج ۱، ص ۲۳۱-۲۶۹، مجله المجمع العلمی العراقی.

[۱۰۶] طه هاشمی، «خالد بن الولید فی العراق»، ج ۱، ص ۴۶-۸۳، مجله المجمع العلمی العراقی.

خالد طبق دستور ابوبکر از **ائنه** (در **مشرق بصره**، کنار **رجله**) شروع کرد و با سپاه خود در جاهایی از عراق، از جمله **مذار**، **ولجه**، **الئیس** (**نهر النعم**) و **أغیشیا** فتوحاتی کرد.

[۱۰۷] طبری، تاریخ (بیروت)، ج ۳، ص ۳۵۸-۳۵۱.

[۱۰۸] ابویوسف، کتب الخراج، ج ۱، ص ۲۸، بیروت ۱۹۷۹/۱۳۹۹.

[۱۰۹] ابویوسف، کتب الخراج، ج ۱، ص ۱۴۲، بیروت ۱۹۷۹/۱۳۹۹.

[۱۱۰] خلیفه بن خیاط، تاریخ خلیفه بن خیاط، ج ۱، ص ۶۱-۶۲، چپ مصطفی نجیب فواز و حکمت کثلی فواز، بیروت ۱۴۱۵/۱۹۹۵.

[۱۱۱] خلیفه بن خیاط، تاریخ خلیفه بن خیاط، ج ۱، ص ۶۹، چپ مصطفی نجیب فواز و حکمت کثلی فواز، بیروت ۱۴۱۵/۱۹۹۵.

[۱۱۲] احمد بن یحیی بلانزی، کتب فتوح البلدان، ج ۱، ص ۲۴۱-۲۴۲، چپ نخویه، لیدن ۱۸۶۶، چپ افسس فرانکفورت ۱۴۱۳/۱۹۹۲.

[۱۱۳] احمد بن یحیی بلانزی، کتب فتوح البلدان، ج ۱، ص ۳۴۰، چپ نخویه، لیدن ۱۸۶۶، چپ افسس فرانکفورت ۱۴۱۳/۱۹۹۲.

← فتح پایتخت ملوک لخمی

او در سال ۱۲ پس از **فتح حیره**، پایتخت **ملوک لخمی**، شهرهای مهم دیگری از سواد عراق را به **جنگ** یا **صلح** گشود.

[۱۱۴] ابویوسف، کتب الخراج، ج ۱، ص ۲۸، بیروت ۱۹۷۹/۱۳۹۹.

[۱۱۵] ابویوسف، کتب الخراج، ج ۱، ص ۱۴۲-۱۴۷، بیروت ۱۹۷۹/۱۳۹۹.

[۱۱۶] ابن آدم، کتب الخراج، ج ۱، ص ۵۲، چپ احمد محمدشاکر، بیروت (۱۳۴۷)، در موسوعه الخراج، بیروت: دارالمعرفة، ۱۹۷۹/۱۳۹۹.

[۱۱۷] احمد بن یحیی بلانزی، کتب فتوح البلدان، ج ۱، ص ۲۴۳-۲۴۸، چپ نخویه، لیدن ۱۸۶۶، چپ افسس فرانکفورت ۱۴۱۳/۱۹۹۲.

[۱۱۸] احمد بن داوود دینوری، الاخبار الطوال، ج ۱، ص ۱۱۱-۱۱۲، چپ عبدالمنعم عامر، قاهره ۱۹۶۰، چپ افسس قم ۱۳۶۸ ش.

[۱۱۹] طبری، تاریخ (بیروت)، ج ۳، ص ۳۴۳-۳۴۶.

[۱۲۰] طبری، تاریخ (بیروت)، ج ۳، ص ۳۷۶-۳۸۴.

خالد در **دقیعه** سال ۱۲، هنگام بازگشت به **حیره**، پنهانی از سپاهش جدا و راهی **مکه** شد و **مناسک حج** را بجا آورد و با شتلب به نزد سپاهیان در حیره بازگشت.

ابوبکر او را به سبب این کار سرزنش کرد.

[۱۲۱] طبری، تاریخ (بیروت)، ج ۳، ص ۳۸۴.

← فرماندهی سپاه شام

پس از آن، خالد به دستور ابوبکر فرماندهی سپاه اسلام در عراق را به **مثنی بن حارثه** سپرد و خود سریعاً با بخشی از **سپاه** برای کمک به سپاهیان **مسلمان** در **شام** راهی آن ناحیه شد

و فرماندهی تمام سپاه در شام را به عهده گرفت.

[۱۲۲] محمد بن عبدالله ازدی، تاریخ فتوح الشام، ج ۱، ص ۶۸-۶۹، چپ عبدالمنعم عبدالله عامر، قاهره ۱۹۷۰.

[۱۲۳] یعقوب بن سفیان بسوی، کتب المعرفة والتاریخ، ج ۳، ص ۲۹۱-۲۹۲، چپ اکرم ضیاء عمری، بغداد ۱۳۹۴-۱۳۹۶/۱۹۷۴-۱۹۷۶.

[۱۲۴] طبری، تاریخ (بیروت)، ج ۳، ص ۳۸۴.

[۱۲۵] طبری، تاریخ (بیروت)، ج ۳، ص ۳۹۳.

- [۱۲۶] طبری، تاریخ (بیروت)، ج ۳، ص ۴۱۵.
- [۱۲۷] ابوزرع دمشقی، تاریخ ابیزرعه دمشقی، ج ۱، ص ۱۷۲-۱۷۳، چپ شکرالله قوجانی، (دمشق، بی‌تا).

← شمار سپاهیان خالد

- مورخان شمار سپاهیان خالد را به **اختلاف** نوشته‌اند. (بلاذری: هشتصد، ششصد یا پانصد تن؛
- [۱۲۸] احمد بن یحیی بلاذری، کتاب فتوح البلدان، ج ۱، ص ۱۱۰، چپ نخویه، لیدن ۱۸۶۶، چپ افست فرانکفورت ۱۹۹۲/۱۴۱۳.
- ابوزرع دمشقی: سه هزار تن؛
- [۱۲۹] ابوزرع دمشقی، تاریخ ابیزرعه دمشقی، ج ۱، ص ۱۷۲، چپ شکرالله قوجانی، (دمشق، بی‌تا).
- طبری: با نیمی از سپاهیان؛
- [۱۳۰] طبری، تاریخ (بیروت)، ج ۳، ص ۴۰۸.
- (و در این مورد نیز درباره تاریخ و مسیر حرکت او اختلاف نظر هست.
- [۱۳۱] طه هاشمی، «سفر خالد بن الولید من العراق الی الشام»، ج ۱، ص ۳۹۴-۴۰۷، مجله‌المجمع علمی العربی.
- [۱۳۲] طه هاشمی، «سفر خالد بن الولید من العراق الی الشام»، ج ۱، ص ۵۴۲-۵۵۸، مجله‌المجمع علمی العربی.
- [۱۳۳] طه هاشمی، «سفر خالد بن الولید من العراق الی الشام»، ج ۱، ص ۴۵-۶۰، مجله‌المجمع علمی العربی.
- [۱۳۴] طه هاشمی، «سفر خالد بن الولید من العراق الی الشام»، ج ۱، ص ۲۲۸-۲۴۱، مجله‌المجمع علمی العربی.

← رسیدن خالد به اطراف شام

به نظر بسیاری از مورخان، خالد و افراش در **ربیع‌الآخر** یا **ربیع‌الاول** سال ۱۳ از حیره و به قولی از **عین‌التمر** حرکت کردند و با به‌کارگیری شیوه خاصی برای تأمین آب آشامیدنی مورد نیاز سپاهیان و به راهنمایی **رافع بن غمیر طایی**، راه طاق‌تفرسای **بادیه‌الشام** را از **ناحیه قراق** در مشرق تا **ناحیه سوی** در مغرب در مدت پنج یا هشت روز طی کردند و خود را به اطراف شام رساندند.

- [۱۳۵] ابن حبیب، کتاب المخبّر، ج ۱، ص ۱۹۰، چپ ایلزه لیشتن اشتتر، حیدرآباد، دکن ۱۳۶۱/۱۹۴۲، چپ افست بیروت (بی‌تا).
- [۱۳۶] احمد بن یحیی بلاذری، کتاب فتوح البلدان، ج ۱، ص ۱۱۰، چپ نخویه، لیدن ۱۸۶۶، چپ افست فرانکفورت ۱۹۹۲/۱۴۱۳.
- [۱۳۷] احمد بن یحیی بلاذری، کتاب فتوح البلدان، ج ۱، ص ۲۵۰، چپ نخویه، لیدن ۱۸۶۶، چپ افست فرانکفورت ۱۹۹۲/۱۴۱۳.
- [۱۳۸] یعقوبی، تاریخ یعقوبی، ج ۲، ص ۱۳۳-۱۳۴.
- [۱۳۹] طبری، تاریخ (بیروت)، ج ۳، ص ۴۰۶-۴۰۹.
- [۱۴۰] طبری، تاریخ (بیروت)، ج ۳، ص ۴۱۵-۴۱۷.

← فتح شهرهایی از شام

خالد پس از فتح شهرهایی همچون **دَیْمَةَ الْجَنْدَل**، **تَنْمُر**، و **مَرَجِ رَاهِط** در **بُصْرَى** به سپاهیان اسلام پیوست.

سپس **شهر بُصْرَى** را **محاصره** کرد تا این‌که مردمانش تن به **صلح** دادند.

- [۱۴۱] محمد بن عبدالله ازدی، تاریخ فتوح الشام، ج ۱، ص ۸۲۸-۸۲۹، چپ عبدالمنعم عبدالله عامر، قاهره ۱۹۷۰.
- [۱۴۲] احمد بن یحیی بلاذری، کتاب فتوح البلدان، ج ۱، ص ۱۱۳-۱۱۱، چپ نخویه، لیدن ۱۸۶۶، چپ افست فرانکفورت ۱۹۹۲/۱۴۱۳.
- [۱۴۳] طبری، تاریخ (بیروت)، ج ۳، ص ۴۰۷.
- [۱۴۴] طبری، تاریخ (بیروت)، ج ۳، ص ۴۱۷.
- [۱۴۵] ابن اعثم کوفی، کتاب الفتوح، ج ۱، ص ۱۱۳-۱۱۲، چپ علی شبیری، بیروت ۱۴۱۱۴/۱۹۹۱.

← نبرد اجنادین و یرموک

هرچند مورخان درباره تاریخ دو جنگ سرنوشت‌ساز **اجنادین** / **اجنادین** و **یرموک** اختلاف نظر دارند،

- [۱۴۶] محمداحمد باشمیل، حروب الاسلام فی الشام، ج ۱، ص ۱۳۲-۱۴۶، بیروت ۱۹۸۴/۱۴۰۴.
- بنا به دلایل و قرائن مختلف، خالد به همراه سایر لشکرهای مسلمانان در اطراف **دمشق**، برای کمک به لشکر **عمر و بن عاص** در **فلسطین** و سرکوبی **رومیان** که در اجنادین (از شهرهای فلسطین) **تجمع** کرده بودند، روانه **جنوب** شد و در ۱۸ یا ۲۸ **جمادی‌الاولی** (و به قولی در ۲ یا ۲۸ **جمادی‌الآخره**) سال ۱۳ به **مصاف** رومیان رفت و آن‌ها را به شدت **شکست** داد.

- [۱۴۷] محمد بن عبدالله ازدی، تاریخ فتوح الشام، ج ۱، ص ۸۴-۹۳، چپ عبدالمنعم عبدالله عامر، قاهره ۱۹۷۰.
- [۱۴۸] احمد بن یحیی بلاذری، کتاب فتوح البلدان، ج ۱، ص ۱۱۳-۱۱۴، چپ نخویه، لیدن ۱۸۶۶، چپ افست فرانکفورت ۱۹۹۲/۱۴۱۳.
- [۱۴۹] طبری، تاریخ (بیروت)، ج ۳، ص ۴۱۷-۴۱۹.
- [۱۵۰] طه هاشمی، «سفر خالد بن الولید من العراق الی الشام»، مجله‌المجمع علمی العربی، ج ۲۷، ص ۶۹-۱۰۲.

پس از این **نبرد**، خالد با سپاهیان راهی **شمال** شام شد و در **رجب** سال ۱۳ (یا ۱۵ یا ۱۶) رومیان را در **نبرد یرموک** (در کنار **رود یرموک**) شکست داد.

- [۱۵۱] احمد بن یحیی بلاذری، کتاب فتوح البلدان، ج ۱، ص ۱۳۵-۱۳۷، چپ نخویه، لیدن ۱۸۶۶، چپ افست فرانکفورت ۱۹۹۲/۱۴۱۳.
- [۱۵۲] یعقوبی، تاریخ یعقوبی، ج ۲، ص ۱۴۱.
- [۱۵۳] طبری، تاریخ (بیروت)، ج ۳، ص ۴۴۱.

[۱۵۴] ابن اعثم کوفی، کتب الفتوح، ج ۱، ص ۲۰۷، چلپ علی شیری، بیروت ۱۹۹۱/۱۴۱۴.

← عزل شدن از فرماندهی

در آغاز **خلافت عمر** (اواسط جمادی الآخره سال ۱۳)، خالد بن ولید به دستور وی از فرماندهی کل سپاه اسلامی شام **عزل** گردید و فرماندهی به **ابو عبیده جراح** سپرده شد.

[۱۵۵] یعقوبی، تاریخ یعقوبی، ج ۲، ص ۱۳۹-۱۴۰.

[۱۵۶] طبری، تاریخ (بیروت)، ج ۳، ص ۴۳۵-۴۳۶.

[۱۵۷] طبری، تاریخ (بیروت)، ج ۳، ص ۴۴۱.

← ورود خالد به دمشق

در اول محرم سال ۱۴ در **نبرد مرج الصفر**، خالد **مشاور** و **همراه ابو عبیده** بود، در ۱۶ محرم در ناحیه شرقی دمشق **اردو** زد

[۱۵۸] احمد بن یحیی بلانری، کتب فتوح البلدان، ج ۱، ص ۱۱۸-۱۲۱، چلپ دخویه، لیدن ۱۸۶۶، چلپ افست فرانکفورت ۱۴۱۳/۱۹۹۲.

[۱۵۹] ابن اعثم کوفی، کتب الفتوح، ج ۱، ص ۱۱۸-۱۱۹، چلپ علی شیری، بیروت ۱۹۹۱/۱۴۱۴.

[۱۶۰] قدامة بن جعفر، الخراج و صناعة الکتابه، ج ۱، ص ۲۹۱-۲۹۳، چلپ محسن زبیدی، بغداد ۱۹۸۱.

و در **ماه رجب** پس از مدتی **محاصره شهر**، از دروازه شرقی به **جنگ** و به روایتی با صلح وارد دمشق شد.

[۱۶۱] محمد بن عبدالله ازدی، تاریخ فتوح الشام، ج ۱، ص ۱۰۴-۱۰۵، چلپ عبدالمنعم عبدالله عامر، قاهره ۱۹۷۰.

[۱۶۲] خلیفه بن خیاط، تاریخ خلیفه بن خیاط، ج ۱، ص ۶۷-۶۸، چلپ مصطفی نجیب فواز و حکمت کشلی فواز، بیروت ۱۴۱۵/۱۹۹۵.

[۱۶۳] ابن قتیبه، المعارف، ج ۱، ص ۱۸۲، چلپ ثروت عکاشه، قاهره ۱۹۶۰.

[۱۶۴] احمد بن یحیی بلانری، کتب فتوح البلدان، ج ۱، ص ۱۲۰-۱۲۴، چلپ دخویه، لیدن ۱۸۶۶، چلپ افست فرانکفورت ۱۴۱۳/۱۹۹۲.

← خالد در نبرد فحل

خالد در **نبرد فحل** (در **اردن**) که در **ذیحجه** سال ۱۴ یا رجب یا ذیقعدہ سال ۱۳ روی داد، سپاه رومیان را شکست داد.

[۱۶۵] خلیفه بن خیاط، تاریخ خلیفه بن خیاط، ج ۱، ص ۶۷-۶۸، چلپ مصطفی نجیب فواز و حکمت کشلی فواز، بیروت ۱۴۱۵/۱۹۹۵.

[۱۶۶] یعقوب بن سفیان بسوی، کتب المعرفة والتاریخ، ج ۳، ص ۲۹۶، چلپ اکرم ضیاء عمری، بغداد ۱۳۹۴-۱۳۹۶/۱۹۷۴-۱۹۷۶.

[۱۶۷] ابوزرعہ دمشقی، تاریخ ایزرعہ الدمشقی، ج ۱، ص ۱۷۱، چلپ شکرالله قوجانی، (دمشق، بیتا).

[۱۶۸] طبری، تاریخ (بیروت)، ج ۳، ص ۴۳۴-۴۳۵.

[۱۶۹] طبری، تاریخ (بیروت)، ج ۳، ص ۴۴۱-۴۴۳.

او بعداً (در سال ۱۴ یا ۱۵) به **فرمان** ابو عبیده، منطقه **بعلبک** و **بقاع** را **فتح** کرد و سپس همراه ابو عبیده **شهر حمص** را محاصره نمود تا این که مردمانش خواهان صلح شدند.

[۱۷۰] محمد بن عبدالله ازدی، تاریخ فتوح الشام، ج ۱، ص ۱۴۴-۱۴۵، چلپ عبدالمنعم عبدالله عامر، قاهره ۱۹۷۰.

[۱۷۱] خلیفه بن خیاط، تاریخ خلیفه بن خیاط، ج ۱، ص ۶۸، چلپ مصطفی نجیب فواز و حکمت کشلی فواز، بیروت ۱۴۱۵/۱۹۹۵.

[۱۷۲] خلیفه بن خیاط، تاریخ خلیفه بن خیاط، ج ۱، ص ۷۰، چلپ مصطفی نجیب فواز و حکمت کشلی فواز، بیروت ۱۴۱۵/۱۹۹۵.

[۱۷۳] احمد بن یحیی بلانری، کتب فتوح البلدان، ج ۱، ص ۱۲۹-۱۳۱، چلپ دخویه، لیدن ۱۸۶۶، چلپ افست فرانکفورت ۱۴۱۳/۱۹۹۲.

ابو عبیده خالد را از حمص به **قنسرین** فرستاد و او سپاه رومیان را شکست داد و قنسرین را محاصره و فتح و دژهای شهر را **ویران** کرد.

[۱۷۴] طبری، تاریخ (بیروت)، ج ۳، ص ۶۰۱.

بر اساس برخی **روایات**، خالد در فتح شهرهای جزیره همچون **نصیبین** و **آمد** شرکت داشت.

[۱۷۵] خلیفه بن خیاط، تاریخ خلیفه بن خیاط، ج ۱، ص ۷۷، چلپ مصطفی نجیب فواز و حکمت کشلی فواز، بیروت ۱۴۱۵/۱۹۹۵.

[۱۷۶] خلیفه بن خیاط، کتب الطبقات، ج ۱، ص ۵۸۳، روایة موسی بن زکریا تستری، چلپ سهیل زکار، بیروت ۱۹۹۳/۱۴۱۴.

← عمارت شهرهای جزیره

هنگامی که **عمر** در **سال** ۱۷ به **شام** رفت، از خالد **دلجویی** کرد و به روایتی وی را به امارت شهرهای جزیره همچون **زها، حران، رقه، تلموزن** و آمد گمارد و خالد یکسال در آن نواحی بود.

[۱۷۷] یعقوبی، تاریخ یعقوبی، ج ۲، ص ۱۵۷.

اقدامات خالد در حکومت قنسرین

بنا به روایتی دیگر، خالد از سوی ابو عبیده **حاکم** قنسرین بود و در این زمان حملات متعددی به مناطق مرزی رومیان در **آسیای صغیر** کرد و غنایم بسیاری بدست آورد.

چون عمر از بخشش‌های خالد بن ولید از [غنائم فتوحات](#) اخیر، به‌ویژه مبلغ کلانی که به [اشعث بن قیس](#) داده بود، مطلع شد، [خشمگین](#) گردید و به ابو عبیده [دستور](#) داد خالد را [عزل](#) و [بازخواست](#) کند تا معلوم شود این اموال را از کجا به دست آورده است.

پس از آن، عمر نیمی از [دارایی](#) خالد را [ضبط](#) کرد؛

[۱۷۸] طبری، تاریخ (بیروت)، ج ۴، ص ۶۶-۶۷.

[۱۷۹] یعقوبی، تاریخ یعقوبی، ج ۲، ص ۱۵۷.

خالد [استعفا](#) کرد و به [مدینه](#) بازگشت.

خالد پس از [بازجویی](#) و انگی [تأمل](#) از سوی ابو عبیده که [اگر](#) داشت خبر عزتش را به وی اطلاع دهد، به محل امارتش در قنسرین بازگشت تا این‌که عمر شخصاً وی را عزل و به [مدینه](#) [احضار](#) کرد.

[۱۸۰] [ابن عساکر](#)، تاریخ مدینه دمشق، ج ۱۶، ص ۲۶۶۲۶۸، [چاپ علی شیری](#)، بیروت ۱۴۱۵/۱۴۱۵۲۰۰۱.

[۱۸۱] صفی، ج ۱۳، ص ۲۶۷.

← گلایه خالد به عمر

خالد در مدینه نخست از عمر نزد [صحابه](#) [شکایت](#) کرد.

سپس پیش عمر رفت که پس از توضیح دادن منابع ثروتش و بازپس‌دادن بیست‌هزار [درهم](#) یا نیمی از مال خود [خلیفه](#) از او دلجویی کرد

[۱۸۲] طبری، تاریخ (بیروت)، ج ۳، ص ۴۳۷.

[۱۸۳] طبری، تاریخ (بیروت)، ج ۴، ص ۶۸.

[۱۸۴] [ابن عساکر](#)، تاریخ مدینه دمشق، ج ۱۶، ص ۲۶۶، [چاپ علی شیری](#)، بیروت ۱۴۱۵/۱۴۱۵۲۰۰۱.

[۱۸۵] ابن کثیر، البداية و النهاية، ج ۴، جزء ۷، ص ۱۱۸، [چاپ احمد ابوملحم و دیگران](#)، بیروت (بی‌تا).

و سپس دلایل عزل خالد را برای کارگزاران و مردم اعلام نمود.

[۱۸۶] مصعب بن عبدالله، کتب نسب قریش، ج ۱، ص ۳۲۱، [چاپ لوی پروانسال](#)، قاهره ۱۹۵۳.

[۱۸۷] [ابن عساکر](#)، تاریخ مدینه دمشق، ج ۱۶، ص ۲۶۸، [چاپ علی شیری](#)، بیروت ۱۴۱۵/۱۴۱۵۲۰۰۱.

[۱۸۸] [ابن عساکر](#)، تاریخ مدینه دمشق، ج ۱۶، ص ۲۷۴۲۷۵، [چاپ علی شیری](#)، بیروت ۱۴۱۵/۱۴۱۵۲۰۰۱.

[۱۸۹] ابن حجر عسقلانی، الاصابة فی تمییز الصحابة، ج ۲، ص ۲۵۶، [چاپ علی محمد بجای](#)، بیروت ۱۹۹۲/۱۴۱۲.

وفات خالد

روایاتی حاکی از آن است که خالد پس از [استعفا](#) یا [برکناری](#)، به مدینه رفت، پس از چندی [بیمار](#) شد و در همان‌جا [وفات](#) یافت و [عمر](#) در [تشییع جنازه](#) اش شرکت کرد.

[۱۹۰] یعقوبی، تاریخ یعقوبی، ج ۲، ص ۱۵۷.

[۱۹۱] [ابن عساکر](#)، تاریخ مدینه دمشق، ج ۱۶، ص ۲۷۰، [چاپ علی شیری](#)، بیروت ۱۴۱۵/۱۴۱۵۲۰۰۱.

[۱۹۲] محمد بن احمد ذهبی، سیر اعلام النبلاء، ج ۱، ص ۳۸۱، [چاپ شعیب ارنؤوط و دیگران](#)، بیروت ۱۴۰۹/۱۴۰۹۱۴۰۱.

بنابر [روایت](#) دیگری که مشهورتر است، خالد پس از معزول شدن، [عمره](#) به‌جا آورد.

سپس در [حصص](#) در [انزوا](#) زیست.

وی عمر را [وصی](#) خود قرار داد و سرانجام بنابه قول مشهورتر در سال ۲۱ و به قولی ۲۲ در آن‌جا درگذشت.

[۱۹۳] [ابن سعد](#)، الطبقات الکبری، ج ۷، ص ۳۹۷، (بیروت).

[۱۹۴] احمد بن یحیی بلذری، کتب فتوح البلدان، ج ۱، ص ۱۷۲-۱۷۳، [چاپ دخویه](#)، لیدن ۱۸۶۶، [چاپ افسست فرانکفورت](#) ۱۴۱۳/۱۹۹۲.

[۱۹۵] طبری، تاریخ (بیروت)، ج ۴، ص ۱۴۴.

[۱۹۶] طبری، تاریخ (بیروت)، ج ۴، ص ۱۶۰.

[۱۹۷] ابن کثیر، البداية و النهاية، ج ۴، جزء ۷، ص ۱۲۰، [چاپ احمد ابوملحم و دیگران](#)، بیروت (بی‌تا).

و در حومه شهر [حصص](#) به خاک سپرده شد.

[۱۹۸] [ابن سعد](#)، الطبقات الکبری، ج ۷، ص ۳۹۷، (بیروت).

احمد بن یحیی بلذری، انساب الاشراف، ج ۸، ص ۳۲۰، [چاپ محمود فردوسعظم](#)، دمشق ۱۹۹۶-۲۰۰۰.

[۱۹۹] علی بن ابی‌بکر هروی، کتب الاشارات الی معرفة الزیارات، ج ۱، ص ۹۸، [چاپ ژانین سوردل - تومین](#)، دمشق ۱۹۵۳.

[۲۰۰] محمد بن احمد ذهبی، سیر اعلام النبلاء، ج ۱، ص ۳۶۷، [چاپ شعیب ارنؤوط و دیگران](#)، بیروت ۱۴۰۹/۱۴۰۹۱۴۰۱.

سن خالد هنگام مرگ

خالد هنگام [مرگ](#) شصت ساله بود.

[۲۰۱] محمد بن احمد ذهبی، سیر اعلام النبلاء، ج ۱، ص ۳۶۷، [چاپ شعیب ارنؤوط و دیگران](#)، بیروت ۱۴۰۹/۱۴۰۹۱۴۰۱.

[۲۰۲] محمد بن احمد ذهبی، تاریخ الاسلام و وفیات المشاهیر و الاعلام، ص ۲۳۲، [چاپ عمر عبدالسلام تدمری](#)، حوانت و وفیات ۱۱-۵۴، بیروت ۱۹۹۷/۱۴۱۷.

گفته شده است از وی فقط **اسب** و **سلاح** و **غلامی** باقی ماند.

[۲۰۳] [ابن سعد، الطبقات الکبری، ج ۷، ص ۳۹۷۳۹۸، بیروت.](#)

[۲۰۴] [ابن عساکر، تاریخ مدینة دمشق، ج ۱۶، ص ۲۷۶ ۲۷۷، چاپ علی شیری، بیروت ۱۴۱۵/۱۴۱۶، ۱۹۹۵.](#)

گفته شده که او هنگام مرگ می‌گفت در صد **نبرد** شرکت کرده است و جایی از بدنش نبود بر آن اثر **زخم** نباشد.

[۲۰۵] [محمد بن عمر واقدی، کتب المغازی، ج ۳، ص ۸۸۴، چاپ مارسدن جونز، لندن ۱۹۶۶.](#)

[۲۰۶] [ابن قتیبه، عبون الاخبار، ج ۱، جزء ۱، ص ۲۵۷، چاپ یوسفعلی طویل و مفید محمد قمیحه، بیروت \(۱۹۸۵\).](#)

[۲۰۷] [ابن قدامه، التنبیین فی انساب القرشیین، ج ۱، ص ۳۴۶، چاپ محمدنایف دلیمی، بیروت ۱۴۰۸/۱۹۸۸.](#)

سوگواری زنان بنی‌مخزوم

پس از مرگ خالد، زنان **بنی‌مخزوم** برایش گریستند و برای **سوگواری گیسوان** خود را برپند و روی **قبرش** گذاشتند.

[۲۰۸] [ابوالفرج اصفهانی، مقاتل الطالبیین، ج ۱۶، ص ۱۹۶.](#)

نظر مورخان درباره خالد

مورخان درباره خالد نظرات مختلفی داده‌اند.

— نظرات موافق با خالد

برخی مورخان خالد بن ولید را **فرماندهی شجاع، بافراست، مهربان، خوش‌تعبیر، باوقار و خوش‌بین** دانسته و با این حال گفته‌اند وی **قرآن** را به سبب **جهاد حفظ** نبود.

[۲۰۹] [محمد بن عبدالله ازدی، تاریخ فتوح الشام، ج ۱، ص ۹۶، چاپ عبدالمنعم عبدالله عامر، قاهره ۱۹۷۰.](#)

[۲۱۰] [محمد بن عبدالله ازدی، تاریخ فتوح الشام، ج ۱، ص ۹۹، چاپ عبدالمنعم عبدالله عامر، قاهره ۱۹۷۰.](#)

[۲۱۱] [مصعب بن عبدالله، کتب نسب قریش، ج ۱، ص ۳۲۰، چاپ لوی پرووانسال، قاهره ۱۹۵۳.](#)

[۲۱۲] [ابن عساکر، تاریخ مدینة دمشق، ج ۱۶، ص ۲۵۰، چاپ علی شیری، بیروت ۱۴۱۵/۱۴۱۶، ۱۹۹۵.](#)

[۲۱۳] [محمد بن احمد ذهبی، تاریخ الاسلام و وفیات المشاهیر و الاعلام، ص ۲۳۲، چاپ عمر عبدالسلام تدمری، حوانت و وفیات ۱۱-۵۴۰، بیروت ۱۹۹۷/۱۴۱۷.](#)

— نظرات مخالف با خالد

با وجود این، گفته شده است در ماجرای **اخذ بیعت از علی** علیه‌السلام برای **خليفة اول**، خالد از کسانی بود که در این اقدام **مشارکت** کرد.

[۲۱۴] [سليم بن قيس هلالی، کتب سليم بن قيس الهلالي، ج ۱، ص ۳۸۷ ۳۸۶، چاپ محمدباقر انصاری زنجانی، بیروت ۱۴۲۶/۲۰۰۵.](#)

[۲۱۵] [ابن ابی الحدید، شرح نهج البلاغة، ج ۲، ص ۵۷، چاپ محمد ابو الفضل ابراهیم، قاهره ۱۳۸۷/۱۳۸۵، چاپ افست بیروت \(بی‌تا\).](#)

همچنین طبق روایاتی در منابع متعدد **شیعی**، وی در برخی اقدامات مخفیانه بر ضد **امام علی** علیه‌السلام **عضویت** داشت؛ و به همین دلیل و نیز کارهای دیگرش به شدت مورد **نکوهش** بوده است.

[۲۱۶] [سليم بن قيس هلالی، کتب سليم بن قيس الهلالي، ج ۱، ص ۳۹۴، چاپ محمدباقر انصاری زنجانی، بیروت ۱۴۲۶/۲۰۰۵.](#)

[۲۱۷] [ابن شاذان، الايضاح، ج ۱، ص ۱۵۵ ۱۵۸، چاپ جلال‌الدین محدث ارموی، تهران ۱۳۶۳ش.](#)

[۲۱۸] [ابن بابویه، علل الشرايع، ج ۱، ص ۱۹۱ ۱۹۲، چاپ افست قم، نجف ۱۳۸۵/۱۳۸۶، \(بی‌تا\).](#)

[۲۱۹] [محمد بن عمر کشی، اختیار معرفة الرجال، ج ۲، ص ۶۹۵، المعرف بر رجال الکشي، \(تلخیص\) محمد بن حسن طوسی، تصحیح و تعلیق محمدباقر بن محمد میرداماد، چاپ مهدی رجانی، قم ۱۴۰۴.](#)

شبیته‌ترین فرد به عمر

خالد از لحاظ ظاهر شبیه‌ترین شخص به عمر بود.

[۲۲۰] [يعقوب بن سفيان بسوی، کتب المعرفة والتاريخ، ج ۲، ص ۳۶، چاپ اکرم ضیاء عمری، بغداد ۱۳۹۶-۱۳۹۶/۱۳۹۶-۱۹۷۴.](#)

[۲۲۱] [احمد بن یحیی بلادری، انسابالاشراف، ج ۸، ص ۳۲۱ چاپ محمود فردوسعظم، دمشق ۱۹۹۶-۲۰۰۰.](#)

نقل روایت خالد از پیامبر (ص)

وی احادیثی چند از پیامبر اکرم روایت کرده است.

- [۲۲۱] ابن حنبل، مسند الامام احمد بن حنبل، ج ۴، ص ۸۸۸، (قاهره) ۱۳۱۳، چپ افست بیروت (بی‌تا).
- [۲۲۲] یعقوب بن سفیان بسوی، کتب المعرفة والتاریخ، ج ۱، ص ۳۱۲، چپ اکرم ضیاء عمری، بغداد ۱۳۹۴-۱۳۹۶/۱۹۷۴-۱۹۷۶.
- [۲۲۳] ابن عساکر، تاریخ مدینة دمشق، ج ۱۶، ص ۲۱۶۲۱۹، چپ علی شیری، بیروت ۱۴۱۵/۱۴۱۵-۱۹۹۵.
- [۲۲۴] ابن حجر عسقلانی، اطراف مسند الامام احمد بن حنبل، ج ۲، ص ۲۹۸۲۹۵، چپ زهیر ناصر، دمشق ۱۹۹۳/۱۴۱۴.

روایت‌کنندگان از خالد

- عبدالله بن عیسی، مقدم بن معدی کزب و مالک بن حارث الاشری از او روایت کرده‌اند.
- [۲۲۵] ابن ابی حاتم، کتب الجرح و التعديل، ج ۳، ص ۳۵۶، حیدرآباد، دکن ۱۳۷۱-۱۳۷۳/۱۹۵۲-۱۹۵۳، چپ افست بیروت (بی‌تا).
- [۲۲۶] ابن عساکر، تاریخ مدینة دمشق، ج ۱۶، ص ۲۱۶، چپ علی شیری، بیروت ۱۴۱۵/۱۴۱۵-۱۹۹۵.

فرزندان خالد

خالد در شام فرزندان بسیاری داشت که از آن جمله مهاجر، عبدالله، سلیمان، و عبدالرحمان بودند که همگی بر اثر طاعون در شام مردند و به روایتی، طاعون چهل تن از فرزندان را کشت و نسلش ریشه‌کن و منقرض شد.

- [۲۲۷] مصعب بن عبدالله، کتب نسب قریش، ج ۱، ص ۳۲۴-۳۲۵، چپ لوی پروانسال، قاهره ۱۹۵۳.
- [۲۲۸] مصعب بن عبدالله، کتب نسب قریش، ج ۱، ص ۳۲۷-۳۲۸، چپ لوی پروانسال، قاهره ۱۹۵۳.
- [۲۲۹] ابن قتیبه، المعارف، ج ۱، ص ۲۶۷، چپ ثروت عکاشه، قاهره ۱۹۶۰.
- [۲۳۰] ابن حزم، جمهرة انسابالعرب، ج ۱، ص ۱۴۷-۱۴۸، چپ عبدالسلام محمد هارون، قاهره (۱۹۸۲).

اما برخی مورخان معاصر این نظر را نمی‌پذیرند و معتقدند که از خالد نسل بسیار به جا مانده است.

- [۲۳۱] زهیر صادق رضا خالدی، بنو خالد فی العراق و الوطن العربی، ج ۱، ص ۹، بغداد ۱۹۸۸.
- [۲۳۲] محمد سلیمان طیب، موسوعة القبائل العربیة، ج ۶، ص ۴۴۶ به بعد، قاهره ۱۴۲۱/۲۰۰۱.

قهرست منابع

- (۱) ابن آدم، کتب الخراج، چپ احمد محمدشاکر، بیروت (۱۳۴۷)، در موسوعة الخراج، بیروت: دارالمعرفة، ۱۳۹۹/۱۹۷۹.
- (۲) ابن ابی الحدید، شرح نهج البلاغة، چپ محمد ابوالفضل ابراهیم، قاهره ۱۳۸۵-۱۳۸۷/۱۹۶۵-۱۹۶۷، چپ افست بیروت (بی‌تا).
- (۳) ابن ابی حاتم، کتب الجرح و التعديل، حیدرآباد، دکن ۱۳۷۱-۱۳۷۳/۱۹۵۲-۱۹۵۳، چپ افست بیروت (بی‌تا).
- (۴) ابن اثیر، اسدالغابة فی معرفة الصحابة، چپ محمد ابراهیم بنا و محمد احمد عاشور، قاهره ۱۹۷۰-۱۹۷۳.
- (۵) ابن اسحاق، سيرة ابن اسحاق، چپ محمد حمیدالله، قونیه ۱۴۰۱/۱۹۸۱.
- (۶) ابن اعثم کوفی، کتب الفتوح، چپ علی شیری، بیروت ۱۴۱۴/۱۹۹۱.
- (۷) ابن بابویه، علل الشرايع، چپ افست قم، نجف ۱۳۸۵-۱۳۸۶، (بی‌تا).
- (۸) ابن حبیب، کتب المغنیز، چپ ایلزه لیشتن اشتتر، حیدرآباد، دکن ۱۳۶۱/۱۹۴۲، چپ افست بیروت (بی‌تا).
- (۹) ابن حبیب، کتب المُنَمَّق فی اخبار قریش، چپ خورشید احمد فاروق، حیدرآباد، دکن ۱۳۸۴/۱۹۶۴.
- (۱۰) ابن حجر عسقلانی، الاصابة فی تمییز الصحابة، چپ علی محمد بجای، بیروت ۱۴۱۲/۱۹۹۲.
- (۱۱) ابن حجر عسقلانی، اطراف مسند الامام احمد بن حنبل، چپ زهیر ناصر، دمشق ۱۴۱۴/۱۹۹۳.
- (۱۲) ابن حزم، جمهرة انسابالعرب، چپ عبدالسلام محمد هارون، قاهره (۱۹۸۲).
- (۱۳) ابن حنبل، مسند الامام احمد بن حنبل، (قاهره) ۱۳۱۳، چپ افست بیروت (بی‌تا).
- (۱۴) ابن سعد، الطبقات الکبری، (بیروت).
- (۱۵) ابن سلام جمعی، طبقات فحول الشعراء، چپ محمود محمد شاکر، جدہ (۱۴۰۰/۱۹۸۰).
- (۱۶) ابن شاذان، الايضاح، چپ جلال‌الدین محدث ارموی، تهران ۱۳۶۳ ش.
- (۱۷) ابن عبدالزیز، الاستیعاب فی معرفة الاصحاب، چپ علی محمد بجای، بیروت ۱۴۱۲/۱۹۹۲.
- (۱۸) ابن عبدربه، العقد الفرید، چپ علی شیری، بیروت ۱۴۰۸-۱۴۱۱/۱۹۸۸-۱۹۹۰.
- (۱۹) ابن عساکر، تاریخ مدینة دمشق، چپ علی شیری، بیروت ۱۴۱۵-۱۴۲۱/۱۹۹۵-۲۰۰۱.
- (۲۰) ابن قتیبه، عیون الاخبار، چپ یوسف علی طویل و مفید محمد قمیحه، بیروت (۱۹۸۵).
- (۲۱) ابن قتیبه، المعارف، چپ ثروت عکاشه، قاهره ۱۹۶۰.
- (۲۲) ابن قدامه، التبيين فی انساب القرشيين، چپ محمدنایف دلیمی، بیروت ۱۴۰۸/۱۹۸۸.
- (۲۳) ابن کثیر، البداية و النهاية، ج ۴، چپ احمد ابوملحم و دیگران، بیروت (بی‌تا).
- (۲۴) ابن کلیب، کتب الاصلنام، چپ احمد زکی‌اشا، قاهره ۱۳۳۲/۱۹۱۴.
- (۲۵) ابن هشام، السیرة النبویة، چپ مصطفی سقا، ابراهیم ابیاری، و عبدالحفیظ شلی، قاهره ۱۳۵۵/۱۹۳۶.
- (۲۶) ابوالفرج اصفهانی، مقاتل الطالبیین.
- (۲۷) ابوزرع دمشقی، تاریخ ابیزرع دمشقی، چپ شکر الله قوجانی، (دمشق، بی‌تا).
- (۲۸) ابویوسف، کتب الخراج، بیروت ۱۳۹۹/۱۹۷۹.
- (۲۹) محمد بن عبدالله ازدی، تاریخ فتوح الشام، چپ عبدالمنعم عبدالله عمر، قاهره ۱۹۷۰.
- (۳۰) محمد بن عبدالله ازرقی، اخبار مکه و ملجاء فیها من الآثار، چپ رشدی صالح ملحس، بیروت ۱۴۰۳/۱۹۸۳، چپ افست قم ۱۳۶۹ ش.
- (۳۱) محمداحمد باشمیل، حروب الاسلام فی الشام، بیروت ۱۴۰۴/۱۹۸۴.

- (٣٤) محمد بن اسماعيل بخارى، كتب التاريخ الكبير، (بيروت ١٤٠٧/١٩٨٦).
- (٣٥) يعقوب بن سفيان بسوى، كتب المعرفة والتاريخ، چاپ اكرم ضياء عمري، بغداد ١٣٩٤-١٣٩٦/١٩٧٤-١٩٧٤.
- (٣٦) احمد بن يحيى بلانزى، انسابالاشراف، چاپ محمود فردوسعظم، دمشق ١٩٩٦-٢٠٠٠.
- (٣٧) احمد بن يحيى بلانزى، كتب فتوح البلدان، چاپ دخويه، لين ١٨٦٦، چاپ افست فرانكفورت ١٤١٣/١٩٩٢.
- (٣٨) زهير صادق رضا خالدى، بنوخالد فى العراق و الوطن العربى، بغداد ١٩٨٨.
- (٣٩) خليفة بن خياط، تاريخ خليفة بن خياط، چاپ مصطفى نجيب فواز و حكمت كئلى فواز، بيروت ١٤١٥/١٩٩٥.
- (٤٠) خليفة بن خياط، كتب الطبقات، رواية موسى بن زكريا تسترى، چاپ سهيل زكار، بيروت ١٩٩٣/١٤١٤.
- (٤١) احمد بن داود دينورى، الاخبار الطوال، چاپ عبدالمنعم عامر، قاهره ١٩٦٠، چاپ افست قم ١٣٦٨ش.
- (٤٢) محمد بن احمد ذهبى، تاريخ الاسلام و وفيت المشاهير و الاعلام، چاپ عمر عبدالسلام تسمى، حوانث و وفيت ١١-٥٤، بيروت ١٩٩٧/١٤١٧.
- (٤٣) محمد بن احمد ذهبى، سير اعلامالنبلاء، چاپ شعيب ارنؤوط و ديكران، بيروت ١٤٠١-١٤٠٩/١٩٨٨-١٩٨٨.
- (٤٤) زبير بن يگار، الاخبار الموفقت، چاپ سلمى مكيعانى، بغداد ١٩٧٢.
- (٤٥) سليم بن قيس هلالى، كتب سليم بن قيس الهلالى، چاپ محمدباقر انصارى زجانى، بيروت ١٤٢٦/٢٠٠٥.
- (٤٦) عبدالحسن شرف الدين، موسوعة الامام السيد عبدالحسن شرف الدين، بيروت ١٤٢٧/٢٠٠٦.
- (٤٧) ابوزيد شلى، تاريخ سيف الله خالد بن الوليد البطل الفاتح، قاهره ١٣٥٢/١٩٣٣.
- (٤٨) صفدى.
- (٤٩) طبرى، تاريخ (بيروت).
- (٥٠) عيس محمود عقاد، عبقرية خالد، قاهره ٢٠٠٥.
- (٥١) قدامة بن جعفر، الخراج و صناعةالكتابة، چاپ محسنين زبيدى، بغداد ١٩٨١.
- (٥٢) محمد بن عمر كئى، لختيار معرفة الرجال، المعروف برجال الكئى، (تلخيص) محمد بن حسن طوسى، تصحيح و تعليق محمدباقر بن محمد ميرداماد، چاپ مهدى رجائى، قم ١٤٠٤.
- (٥٣) محمد سليمان طيب، موسوعة القبائل العربية، قاهره ١٤٢١/٢٠٠١.
- (٥٤) مصعب بن عبدالله، كتب نسب قریش، چاپ لوى پرووانسال، قاهره ١٩٥٣.
- (٥٥) محمد بن عمر واقدى، كتب الردة، رواية احمد بن محمد بن اعثم كوفى، چاپ يحيى جبورى، بيروت ١٤١٠/١٩٩٠.
- (٥٦) محمد بن عمر واقدى، كتب المغازى، چاپ مارسدن جونز، لندن ١٩٦٦.
- (٥٧) طه هاشمى، «خالد بن الوليد فى العراق»، مجلة المجمع العلمى العراقى، ج ٣، ش ١ (١٣٧٣)، ش ٢ (١٣٧٤)، ج ٤، ش ١ (١٣٧٥).
- (٥٨) طه هاشمى، «سفر خالد بن الوليد من العراق الى الشام»، مجلة المجمع العلمى العربى، ج ٢٧، ش ٣ (شوال ١٣٧١)، ش ٤ (محرم ١٣٧٢)، ج ٢٨، ش ١ (ربيع الآخر ١٣٧٢)، ش ٢ (رجب ١٣٧٢).
- (٥٩) طه هاشمى، «معركة اجنادين»، مجلة المجمع العلمى العراقى، ج ٢، ش ٢ (١٣٧١).
- (٦٠) على بن ابي بكر هروى، كتب الاشارات الى معرفة الزيارات، چاپ ژانين سوردل - تومين، دمشق ١٩٥٣.
- (٦١) محسنين هيكل، الصديق ابوبكر، (قاهره) ١٣٦٢.
- (٦٢) يعقوبى، تاريخ يعقوبى.

پانویس

١. [↑ ابن سعد، الطبقات الكبرى، ج ٧، ص ٣٩٤، \(بيروت\).](#)
٢. [↑ مصعب بن عبدالله، كتب نسب قریش، ج ١، ص ٣٢٠، چاپ لوى پرووانسال، قاهره ١٩٥٣.](#)
٣. [↑ ابن عبدالبر، الاستيعاب فى معرفة الاصحاب، ج ٢، ص ٤٢٧، چاپ عليمحمد بجاوى، بيروت ١٩٩٢/١٤١٢.](#)
٤. [↑ ابن عبدالبر، الاستيعاب فى معرفة الاصحاب، ج ٢، ص ٤٢٧، چاپ عليمحمد بجاوى، بيروت ١٩٩٢/١٤١٢.](#)
٥. [↑ ابوزيد شلى، تاريخ سيف الله خالد بن الوليد البطل الفاتح، ج ١، ص ٢٠-٢٤، قاهره ١٣٥٢/١٩٣٣.](#)
٦. [↑ ابوالفراج اصفهانى، مقاتل الطالبين، ج ١، ص ١٦، ١٩٤.](#)
٧. [↑ جمهرة انسابالعرب، چاپ عبدالسلام محمد هارون، قاهره \(١٩٨٢\).](#)
٨. [↑ ابن سعد، الطبقات الكبرى، ج ٧، ص ٣٩٤، \(بيروت\).](#)
٩. [↑ مصعب بن عبدالله، كتب نسب قریش، ج ١، ص ٣٢٢، چاپ لوى پرووانسال، قاهره ١٩٥٣.](#)
١٠. [↑ خليفة بن خياط، كتب الطبقات، ج ١، ص ٥١، رواية موسى بن زكريا تسترى، چاپ سهيل زكار، بيروت ١٩٩٣/١٤١٤.](#)
١١. [↑ ابن عساکر، تاريخ مدينة دمشق، ج ١٦، ص ٢٢٠، چاپ على شيرى، بيروت ١٤٢١/١٤١٥، ١٩٩٥٢٠٠١.](#)
١٢. [↑ ابن هشام، السير والتبوية، ج ١، ص ٢٠٩، چاپ مصطفى سقا، ابراهيم ابيارى، و عبدالحفيظ شلى، قاهره ١٩٣٦/١٣٥٥.](#)
١٣. [↑ ابن قدامة، التبيين فى انساب القرشيين، ج ١، ص ٣٥٥، چاپ محمدنايف دليمى، بيروت ١٩٨٨/١٤٠٨.](#)
١٤. [↑ ابوزيد شلى، تاريخ سيف الله خالد بن الوليد البطل الفاتح، ج ١، ص ٢٤، قاهره ١٣٥٢/١٩٣٣.](#)
١٥. [↑ عيس محمود عقاد، عبقرية خالد، قاهره ٢٠٠٥.](#)
١٦. [↑ ابن قتيبه، المعارف، ج ١، ص ٢٤٧، چاپ ثروت عكاشه، قاهره ١٩٦٠.](#)
١٧. [↑ ابن حبيب، كتب المُنَمَّق فى اخبار قریش، ج ١، ص ٥٢٨، چاپ خورشيد احمد فاروق، حيدرآباد، دکن ١٩٦٤/١٣٨٤.](#)
١٨. [↑ ابن عديريه، العقد الفردي، ج ٣، ص ٢٧٨، چاپ على شيرى، بيروت ١٤٠٨-١٤١١/١٩٨٨-١٩٩٠.](#)
١٩. [↑ ابن عبدالبر، الاستيعاب فى معرفة الاصحاب، ج ٢، ص ٤٢٧، چاپ عليمحمد بجاوى، بيروت ١٩٩٢/١٤١٢.](#)
٢٠. [↑ ابن سعد، الطبقات الكبرى، ج ٧، ص ٣٩٤، \(بيروت\).](#)
٢١. [↑ ابن قتيبه، المعارف، ج ١، ص ٢٤٧، چاپ ثروت عكاشه، قاهره ١٩٦٠.](#)
٢٢. [↑ محمد بن عمر واقدى، كتب المغازى، ج ١، ص ١٣٠، چاپ مارسدن جونز، لندن ١٩٦٦.](#)
٢٣. [↑ ابن اسحاق، سيرة ابن اسحاق، ج ١، ص ٣٠٥، چاپ محمد حميدالله، قونيه ١٩٨١/١٤٠١.](#)
٢٤. [↑ محمد بن عمر واقدى، كتب المغازى، ج ١، ص ٢٢٠، چاپ مارسدن جونز، لندن ١٩٦٦.](#)
٢٥. [↑ محمد بن عمر واقدى، كتب المغازى، ج ١، ص ٢٢٩، چاپ مارسدن جونز، لندن ١٩٦٦.](#)
٢٦. [↑ محمد بن عمر واقدى، كتب المغازى، ج ١، ص ٢٣٢، چاپ مارسدن جونز، لندن ١٩٦٦.](#)
٢٧. [↑ محمد بن عمر واقدى، كتب المغازى، ج ١، ص ٢٧٥، چاپ مارسدن جونز، لندن ١٩٦٦.](#)
٢٨. [↑ محمد بن عمر واقدى، كتب المغازى، ج ١، ص ٢٨٣، چاپ مارسدن جونز، لندن ١٩٦٦.](#)

٢٩. [↑ ابن هشام، السيرة النبوية، ج٣، ص٧٠، چپ مصطفى سقا، ابراهيم ابيارى، و عبدالحفيظ شلى، قاهره ١٣٥٥/١٩٣٦.](#)
٣٠. [↑ ابن هشام، السيرة النبوية، ج٣، ص٩١، چپ مصطفى سقا، ابراهيم ابيارى، و عبدالحفيظ شلى، قاهره ١٣٥٥/١٩٣٦.](#)
٣١. [↑ ابن قتيبه، المعارف، ج١، ص٢٦٧، چپ ثروت عكاشه، قاهره ١٩٦٠.](#)
٣٢. [↑ محمد بن عمر واقدي، كتاب المغازي، ج٢، ص٤٦٥-٤٦٦، چپ مارسدن جونز، لندن ١٩٦٦.](#)
٣٣. [↑ محمد بن عمر واقدي، كتاب المغازي، ج٢، ص٤٧٠، چپ مارسدن جونز، لندن ١٩٦٦.](#)
٣٤. [↑ محمد بن عمر واقدي، كتاب المغازي، ج٢، ص٤٧٢-٤٧٣، چپ مارسدن جونز، لندن ١٩٦٦.](#)
٣٥. [↑ محمد بن عمر واقدي، كتاب المغازي، ج٢، ص٤٩٠، چپ مارسدن جونز، لندن ١٩٦٦.](#)
٣٦. [↑ ابن قتيبه، المعارف، ج١، ص٢٦٧، چپ ثروت عكاشه، قاهره ١٩٦٠.](#)
٣٧. [↑ محمد بن عمر واقدي، كتاب المغازي، ج٢، ص٥٨٢-٥٧٩، چپ مارسدن جونز، لندن ١٩٦٦.](#)
٣٨. [↑ ابن هشام، السيرة النبوية، ج٣، ص٣٢٢-٣٢٣، چپ مصطفى سقا، ابراهيم ابيارى، و عبدالحفيظ شلى، قاهره ١٣٥٥/١٩٣٦.](#)
٣٩. [↑ محمد بن عمر واقدي، كتاب المغازي، ج٢، ص٧٤٦، چپ مارسدن جونز، لندن ١٩٦٦.](#)
٤٠. [↑ مصعب بن عبدالله، كتاب نسب قريش، ج١، ص٣٢٤، چپ لوى پرووانسال، قاهره ١٩٥٣.](#)
٤١. [↑ خليفة بن خياط، تاريخ خليفة بن خياط، ج١، ص٤٠، چپ مصطفى نجيب فواز و حكمت كئلى فواز، بيروت ١٩٩٥/١٤١٥.](#)
٤٢. [↑ ابن عبداليزر، الاستيعاب في معرفة الاصحاب، ج٢، ص٤٢٧، چپ عليمحمد بجاوى، بيروت ١٩٩٢/١٤١٢.](#)
٤٣. [↑ ابن اثير، اسدالغابة في معرفة الصحابة، ج٢، ص١٠٩، چپ محمد ابراهيم بنا و محمد احمد عاشور، قاهره ١٩٧٠-١٩٧٣.](#)
٤٤. [↑ ابن حجر عسقلانى، الاصابة في تمييز الصحابة، ج٢، ص٢٥١، چپ عليمحمد بجاوى، بيروت ١٩٩٢/١٤١٢.](#)
٤٥. [↑ محمد بن عمر واقدي، كتاب المغازي، ج٢، ص٦٦١، چپ مارسدن جونز، لندن ١٩٦٦.](#)
٤٦. [↑ ابن هشام، السيرة النبوية، ج٣، ص٢٩٠-٢٩١، چپ مصطفى سقا، ابراهيم ابيارى، و عبدالحفيظ شلى، قاهره ١٣٥٥/١٩٣٦.](#)
٤٧. [↑ ابن سعد، الطبقت الكبرى، ج٤، ص٢٥٢، \(بيروت\).](#)
٤٨. [↑ محمد بن عمر واقدي، كتاب المغازي، ج٢، ص٧٦١-٧٦٥، چپ مارسدن جونز، لندن ١٩٦٦.](#)
٤٩. [↑ ابن هشام، السيرة النبوية، ج٤، ص٢٢١، چپ مصطفى سقا، ابراهيم ابيارى، و عبدالحفيظ شلى، قاهره ١٣٥٥/١٩٣٦.](#)
٥٠. [↑ ابن هشام، السيرة النبوية، ج٤، ص٢٥، چپ مصطفى سقا، ابراهيم ابيارى، و عبدالحفيظ شلى، قاهره ١٣٥٥/١٩٣٦.](#)
٥١. [↑ ابن سعد، الطبقت الكبرى، ج٤، ص٢٥٣، \(بيروت\).](#)
٥٢. [↑ ابن اثير، اسدالغابة في معرفة الصحابة، ج٢، ص١١٠، چپ محمد ابراهيم بنا و محمد احمد عاشور، قاهره ١٩٧٠-١٩٧٣.](#)
٥٣. [↑ ابن سعد، الطبقت الكبرى، ج٧، ص٣٩٥، \(بيروت\).](#)
٥٤. [↑ مصعب بن عبدالله، كتاب نسب قريش، ج١، ص٣٢٠، چپ لوى پرووانسال، قاهره ١٩٥٣.](#)
٥٥. [↑ محمد بن اسماعيل بخارى، كتاب التاريخ الكبير، ج٣، جز ٢، ص ١، قسم ١، ص ١٣٦، \(بيروت ١٩٨٦/١٤٠٧\).](#)
٥٦. [↑ محمد بن عمر واقدي، كتاب المغازي، ج٢، ص٨١٩، چپ مارسدن جونز، لندن ١٩٦٦.](#)
٥٧. [↑ محمد بن عمر واقدي، كتاب المغازي، ج٢، ص٨٢٥-٨٢٦، چپ مارسدن جونز، لندن ١٩٦٦.](#)
٥٨. [↑ محمد بن عمر واقدي، كتاب المغازي، ج٢، ص٨٣٨-٨٣٩، چپ مارسدن جونز، لندن ١٩٦٦.](#)
٥٩. [↑ ابن هشام، السيرة النبوية، ج٤، ص٤٩-٥٠، چپ مصطفى سقا، ابراهيم ابيارى، و عبدالحفيظ شلى، قاهره ١٣٥٥/١٩٣٦.](#)
٦٠. [↑ محمد بن عبدالله ازرقى، اخبار مكة و ماجاء فيها من الآثار، ج١، ص٢٦٧، چپ رشدى صالح ملحس، بيروت ١٩٨٣/١٤٠٣، چپ افسست قم ١٣٦٩ش.](#)
٦١. [↑ ابن كئلى، كتاب الاصنام، ج١، ص٢٢٤-٢٧، چپ احمد زكياشانا، قاهره ١٩١٤/١٣٣٢.](#)
٦٢. [↑ محمد بن عمر واقدي، كتاب المغازي، ج١، ص٦، چپ مارسدن جونز، لندن ١٩٦٦.](#)
٦٣. [↑ محمد بن عمر واقدي، كتاب المغازي، ج٣، ص٨٧٣-٨٧٤، چپ مارسدن جونز، لندن ١٩٦٦.](#)
٦٤. [↑ ابن هشام، السيرة النبوية، ج٤، ص٧٩، چپ مصطفى سقا، ابراهيم ابيارى، و عبدالحفيظ شلى، قاهره ١٣٥٥/١٩٣٦.](#)
٦٥. [↑ محمد بن عمر واقدي، كتاب المغازي، ج٣، ص٨٨٢-٨٧٥، چپ مارسدن جونز، لندن ١٩٦٦.](#)
٦٦. [↑ ابن هشام، السيرة النبوية، ج٤، ص٧٠-٧٤، چپ مصطفى سقا، ابراهيم ابيارى، و عبدالحفيظ شلى، قاهره ١٣٥٥/١٩٣٦.](#)
٦٧. [↑ ابن حبيب، كتاب المُنَمَّق فى اخبار قريش، ج١، ص٢٤٨، چپ خورشيد احمد فاروق، حيدرآباد، دكن ١٩٦٤/١٣٨٤.](#)
٦٨. [↑ ابن حبيب، كتاب المُنَمَّق فى اخبار قريش، ج١، ص٢٥٢، چپ خورشيد احمد فاروق، حيدرآباد، دكن ١٩٦٤/١٣٨٤.](#)
٦٩. [↑ ابن حبيب، كتاب المُنَمَّق فى اخبار قريش، ج١، ص٢٥٩-٢٦٠، چپ خورشيد احمد فاروق، حيدرآباد، دكن ١٩٦٤/١٣٨٤.](#)
٧٠. [↑ ابن هشام، السيرة النبوية، ج٤، ص١٠٠، چپ مصطفى سقا، ابراهيم ابيارى، و عبدالحفيظ شلى، قاهره ١٣٥٥/١٩٣٦.](#)
٧١. [↑ ابو الفرج اصفهانى، مقاتل الطالبين، ج١٦، ص١٩٥.](#)
٧٢. [↑ محمد بن عمر واقدي، كتاب المغازي، ج٣، ص٩٢٣، چپ مارسدن جونز، لندن ١٩٦٦.](#)
٧٣. [↑ محمد بن عمر واقدي، كتاب المغازي، ج٣، ص١٠٢٥-١٠٣٠، چپ مارسدن جونز، لندن ١٩٦٦.](#)
٧٤. [↑ ابن هشام، السيرة النبوية، ج٤، ص١٦٩-١٧٠، چپ مصطفى سقا، ابراهيم ابيارى، و عبدالحفيظ شلى، قاهره ١٣٥٥/١٩٣٦.](#)
٧٥. [↑ محمد بن عمر واقدي، كتاب المغازي، ج٣، ص٨٨٣-٨٨٤، چپ مارسدن جونز، لندن ١٩٦٦.](#)
٧٦. [↑ ابن هشام، السيرة النبوية، ج٤، ص٢٣٩-٢٤٠، چپ مصطفى سقا، ابراهيم ابيارى، و عبدالحفيظ شلى، قاهره ١٣٥٥/١٩٣٦.](#)
٧٧. [↑ طبرى، تاريخ \(بيروت\)، ج٣، ص١٢٦-١٢٨.](#)
٧٨. [↑ طبرى، تاريخ \(بيروت\)، ج٣، ص١٣١-١٣٢.](#)
٧٩. [↑ ابن هشام، السيرة النبوية، ج٤، ص٢٩٠-٢٩١، چپ مصطفى سقا، ابراهيم ابيارى، و عبدالحفيظ شلى، قاهره ١٣٥٥/١٩٣٦.](#)
٨٠. [↑ محمد بن عمر واقدي، كتاب المغازي، ج٣، ص٨٨٤، چپ مارسدن جونز، لندن ١٩٦٦.](#)
٨١. [↑ زبير بن بكار، الاخبار الموفقت، ج١، ص٥٨١، چپ سامى مكيعانى، بغداد ١٩٧٢.](#)
٨٢. [↑ مصعب بن عبدالله، كتاب نسب قريش، ج١، ص٣٢٠، چپ لوى پرووانسال، قاهره ١٩٥٣.](#)
٨٣. [↑ محمد بن عمر واقدي، كتاب الردة، ج١، ص٦٩-٧٠، رواية احمد بن محمد بن اعثم كوفى، چپ يحيى جبورى، بيروت ١٩٩٠/١٤١٠.](#)
٨٤. [↑ طبرى، تاريخ \(بيروت\)، ج٣، ص٢٤٩.](#)
٨٥. [↑ طبرى، تاريخ \(بيروت\)، ج٣، ص٢٥٥-٢٥٣.](#)

٨٦. ↑ يعقوبي، تاريخ يعقوبي، ج ٢، ص ١٣٧.
٨٧. ↑ محمد بن عمر واقدي، كتب الردة، ج ١، ص ٨١-٩٤، رواية احمد بن محمد بن اعثم كوفي، چلپ يحيى جبوري، بيروت ١٤١٠/١٩٩٠.
٨٨. ↑ محمد بن عمر واقدي، كتب الردة، ج ١، ص ١٠٣-١٠٧، رواية احمد بن محمد بن اعثم كوفي، چلپ يحيى جبوري، بيروت ١٤١٠/١٩٩٠.
٨٩. ↑ خليفة بن خياط، تاريخ خليفة بن خياط، ج ١، ص ٥٣، چلپ مصطفى نجيب فواز و حكمت كشتلي فواز، بيروت ١٤١٥/١٩٩٥.
٩٠. ↑ طبري، تاريخ (بيروت)، ج ٣، ص ٢٧٨-٢٧٨.
٩١. ↑ محمدحسين هيكل، الصديق ابوبكر، ج ١، ص ١٥٣-١٦٣، (قاهره) ١٣٦٢.
٩٢. ↑ عيسل محمود عقدا، عقيرة خالد، ج ١، ص ٧٨-٨٠، قاهره ٢٠٠٥.
٩٣. ↑ ابن سلام جمحي، طبقات فحول الشعراء، ج ١، ص ٢٠٤، چلپ محمود محمد شاكر، جدھ (١٤٠٠/١٩٨٠).
٩٤. ↑ ابن سلام جمحي، طبقات فحول الشعراء، ج ١، ص ٢٠٨، چلپ محمود محمد شاكر، جدھ (١٤٠٠/١٩٨٠).
٩٥. ↑ خليفة بن خياط، تاريخ خليفة بن خياط، ج ١، ص ٥٣-٥٤، چلپ مصطفى نجيب فواز و حكمت كشتلي فواز، بيروت ١٤١٥/١٩٩٥.
٩٦. ↑ يعقوبي، تاريخ يعقوبي، ج ٢، ص ١٣٩.
٩٧. ↑ طبري، تاريخ (بيروت)، ج ٣، ص ٢٧٨-٢٨٠.
٩٨. ↑ عبدالحسين شرف الدين، موسوعة الامام السيد عبدالحسين شرف الدين، ج ٢، ص ١١٩٩-١٢٠٠، بيروت ١٤٢٧/٢٠٠٦.
٩٩. ↑ محمد بن عمر واقدي، كتب الردة، ج ١، ص ١١٢-١٤٦، رواية احمد بن محمد بن اعثم كوفي، چلپ يحيى جبوري، بيروت ١٤١٠/١٩٩٠.
١٠٠. ↑ احمد بن يحيى بلانري، كتب فتوح البلدان، ج ١، ص ٩٠، چلپ نخويه، لينن ١٨٦٦، چلپ افست فرانكفورت ١٤١٣/١٩٩٢.
١٠١. ↑ يعقوبي، تاريخ يعقوبي، ج ٢، ص ١٣٦.
١٠٢. ↑ ابن اعثم كوفي، كتب الفتوح، ج ١، ص ٣٧٣-٣٧٤، چلپ علي شيري، بيروت ١٤١١/١٩٩١.
١٠٣. ↑ محمد بن عمر واقدي، كتب الردة، ج ١، ص ٢١٨-٢٢١، رواية احمد بن محمد بن اعثم كوفي، چلپ يحيى جبوري، بيروت ١٤١٠/١٩٩٠.
١٠٤. ↑ طه هاشمي، «خالد بن الوليد في العراق»، ج ١، ص ٥٧-٩٠، مجلة المجمع العلمي العراقي.
١٠٥. ↑ طه هاشمي، «خالد بن الوليد في العراق»، ج ١، ص ٢٣١-٢٦٩، مجلة المجمع العلمي العراقي.
١٠٦. ↑ طه هاشمي، «خالد بن الوليد في العراق»، ج ١، ص ٤٦-٨٣، مجلة المجمع العلمي العراقي.
١٠٧. ↑ طبري، تاريخ (بيروت)، ج ٣، ص ٣٥٨-٣٥٨.
١٠٨. ↑ ابويوسف، كتب الخراج، ج ١، ص ٢٨، بيروت ١٩٧٩/١٣٩٩.
١٠٩. ↑ ابويوسف، كتب الخراج، ج ١، ص ١٤٢، بيروت ١٩٧٩/١٣٩٩.
١١٠. ↑ خليفة بن خياط، تاريخ خليفة بن خياط، ج ١، ص ٦١-٦٢، چلپ مصطفى نجيب فواز و حكمت كشتلي فواز، بيروت ١٤١٥/١٩٩٥.
١١١. ↑ خليفة بن خياط، تاريخ خليفة بن خياط، ج ١، ص ٦٩، چلپ مصطفى نجيب فواز و حكمت كشتلي فواز، بيروت ١٤١٥/١٩٩٥.
١١٢. ↑ احمد بن يحيى بلانري، كتب فتوح البلدان، ج ١، ص ٢٤١-٢٤٢، چلپ نخويه، لينن ١٨٦٦، چلپ افست فرانكفورت ١٤١٣/١٩٩٢.
١١٣. ↑ احمد بن يحيى بلانري، كتب فتوح البلدان، ج ١، ص ٣٤٠، چلپ نخويه، لينن ١٨٦٦، چلپ افست فرانكفورت ١٤١٣/١٩٩٢.
١١٤. ↑ ابويوسف، كتب الخراج، ج ١، ص ٢٨، بيروت ١٩٧٩/١٣٩٩.
١١٥. ↑ ابويوسف، كتب الخراج، ج ١، ص ١٤٢-١٤٧، بيروت ١٩٧٩/١٣٩٩.
١١٦. ↑ ابن ادم، كتب الخراج، ج ١، ص ٥٢، چلپ احمد محمدشاكر، بيروت (١٣٤٧)، در موسوعة الخراج، بيروت: دار المعرفة، ١٩٧٩/١٣٩٩.
١١٧. ↑ احمد بن يحيى بلانري، كتب فتوح البلدان، ج ١، ص ٢٤٣-٢٤٨، چلپ نخويه، لينن ١٨٦٦، چلپ افست فرانكفورت ١٤١٣/١٩٩٢.
١١٨. ↑ احمد بن داوود دينوري، الاخبار الطوال، ج ١، ص ١١١-١١٢، چلپ عبدالمعمر عامر، قاهره ١٩٦٠، چلپ افست قم ١٣٦٨ش.
١١٩. ↑ طبري، تاريخ (بيروت)، ج ٣، ص ٣٤٣-٣٤٦.
١٢٠. ↑ طبري، تاريخ (بيروت)، ج ٣، ص ٣٧٦-٣٨٤.
١٢١. ↑ طبري، تاريخ (بيروت)، ج ٣، ص ٣٨٤.
١٢٢. ↑ محمد بن عبدالله ازدي، تاريخ فتوح الشام، ج ١، ص ٦٨-٦٩، چلپ عبدالمعمر عبدالله عامر، قاهره ١٩٧٠.
١٢٣. ↑ يعقوب بن سفيان بسوي، كتب المعرفة والتاريخ، ج ٣، ص ٢٩١-٢٩٢، چلپ اكرم ضياء عمري، بغداد ١٣٩٤-١٣٩٦/١٩٧٤-١٩٧٤.
١٢٤. ↑ طبري، تاريخ (بيروت)، ج ٣، ص ٣٨٤.
١٢٥. ↑ طبري، تاريخ (بيروت)، ج ٣، ص ٣٩٣.
١٢٦. ↑ طبري، تاريخ (بيروت)، ج ٣، ص ٤١٥.
١٢٧. ↑ ابوزرع دمشقي، تاريخ ابزرعة المشقي، ج ١، ص ١٧٢-١٧٣، چلپ شكر الله قوجاني، (دمشق، بيتا).
١٢٨. ↑ احمد بن يحيى بلانري، كتب فتوح البلدان، ج ١، ص ١١٠، چلپ نخويه، لينن ١٨٦٦، چلپ افست فرانكفورت ١٤١٣/١٩٩٢.
١٢٩. ↑ ابوزرع دمشقي، تاريخ ابزرعة المشقي، ج ١، ص ١٧٢، چلپ شكر الله قوجاني، (دمشق، بيتا).
١٣٠. ↑ طبري، تاريخ (بيروت)، ج ٣، ص ٤٠٨.
١٣١. ↑ طه هاشمي، «سفر خالد بن الوليد من العراق الى الشام»، ج ١، ص ٣٩٤-٤٠٧، مجلة المجمع العلمي العربي.
١٣٢. ↑ طه هاشمي، «سفر خالد بن الوليد من العراق الى الشام»، ج ١، ص ٥٤٢-٥٥٨، مجلة المجمع العلمي العربي.
١٣٣. ↑ طه هاشمي، «سفر خالد بن الوليد من العراق الى الشام»، ج ١، ص ٤٥-٦٠، مجلة المجمع العلمي العربي.
١٣٤. ↑ طه هاشمي، «سفر خالد بن الوليد من العراق الى الشام»، ج ١، ص ٢٢٨-٢٤١، مجلة المجمع العلمي العربي.
١٣٥. ↑ ابن حبيب، كتاب الفخبر، ج ١، ص ١٩٠، چلپ ايلزه ليشتن اشنتر، حيدرآباد، دكن ١٩٤٢/١٣٦١، چلپ افست بيروت (بيتا).
١٣٦. ↑ احمد بن يحيى بلانري، كتب فتوح البلدان، ج ١، ص ١١٠، چلپ نخويه، لينن ١٨٦٦، چلپ افست فرانكفورت ١٤١٣/١٩٩٢.
١٣٧. ↑ احمد بن يحيى بلانري، كتب فتوح البلدان، ج ١، ص ٢٥٠، چلپ نخويه، لينن ١٨٦٦، چلپ افست فرانكفورت ١٤١٣/١٩٩٢.
١٣٨. ↑ يعقوبي، تاريخ يعقوبي، ج ٢، ص ١٣٣-١٣٤.
١٣٩. ↑ طبري، تاريخ (بيروت)، ج ٣، ص ٤٠٦-٤٠٩.
١٤٠. ↑ طبري، تاريخ (بيروت)، ج ٣، ص ٤١٥-٤١٧.
١٤١. ↑ محمد بن عبدالله ازدي، تاريخ فتوح الشام، ج ١، ص ٨١-٨٢، چلپ عبدالمعمر عبدالله عامر، قاهره ١٩٧٠.
١٤٢. ↑ احمد بن يحيى بلانري، كتب فتوح البلدان، ج ١، ص ١١١-١١٣، چلپ نخويه، لينن ١٨٦٦، چلپ افست فرانكفورت ١٤١٣/١٩٩٢.

١٤٤. ↑ طبري، تاريخ (بيروت)، ج ٣، ص ٤٠٧.
١٤٥. ↑ ابن اعثم كوفي، كتب الفتوح، ج ١، ص ١١٢-١١٣، چاپ على شيرى، بيروت ١٩٩١/١٤١١٤.
١٤٦. ↑ محمد احمد باشميل، حروب الاسلام فى الشام، ج ١، ص ١٣٢-١٤٦، بيروت ١٩٨٤/١٤٠٤.
١٤٧. ↑ محمد بن عبدالله ازدي، تاريخ فتوح الشام، ج ١، ص ٨٤-٩٣، چاپ عبدالمنعم عبدالله عامر، قاهره ١٩٧٠.
١٤٨. ↑ احمد بن يحيى بلانزى، كتب فتوح البلدان، ج ١، ص ١١٣-١١٤، چاپ نخويه، لينن ١٨٦٦، چاپ افست فرانكفورت ١٩٩٢/١٤١٣.
١٤٩. ↑ طبري، تاريخ (بيروت)، ج ٣، ص ٤١٧-٤١٩.
١٥٠. ↑ طه هاشمي، «سفر خالد بن الوليد من العراق الى الشام»، مجلة المجمع العلمي العربي، ج ٢٧، ص ٦٩-١٠٢.
١٥١. ↑ احمد بن يحيى بلانزى، كتب فتوح البلدان، ج ١، ص ١٣٥-١٣٧، چاپ نخويه، لينن ١٨٦٦، چاپ افست فرانكفورت ١٩٩٢/١٤١٣.
١٥٢. ↑ يعقوبى، تاريخ يعقوبى، ج ٢، ص ١٤١.
١٥٣. ↑ طبري، تاريخ (بيروت)، ج ٣، ص ٤٤١.
١٥٤. ↑ ابن اعثم كوفي، كتب الفتوح، ج ١، ص ٢٠٧، چاپ على شيرى، بيروت ١٩٩١/١٤١١٤.
١٥٥. ↑ يعقوبى، تاريخ يعقوبى، ج ٢، ص ١٣٩-١٤٠.
١٥٦. ↑ طبري، تاريخ (بيروت)، ج ٣، ص ٤٣٥-٤٣٦.
١٥٧. ↑ طبري، تاريخ (بيروت)، ج ٣، ص ٤٤١.
١٥٨. ↑ احمد بن يحيى بلانزى، كتب فتوح البلدان، ج ١، ص ١١٨-١٢١، چاپ نخويه، لينن ١٨٦٦، چاپ افست فرانكفورت ١٩٩٢/١٤١٣.
١٥٩. ↑ ابن اعثم كوفي، كتب الفتوح، ج ١، ص ١١٨-١١٩، چاپ على شيرى، بيروت ١٩٩١/١٤١١٤.
١٦٠. ↑ قدامة بن جعفر، الخراج و صناعة الكتاب، ج ١، ص ٢٩١-٢٩٣، چاپ محسن زبيدي، بغداد ١٩٨١.
١٦١. ↑ محمد بن عبدالله ازدي، تاريخ فتوح الشام، ج ١، ص ١٠٤-١٠٥، چاپ عبدالمنعم عبدالله عامر، قاهره ١٩٧٠.
١٦٢. ↑ خليفة بن خياط، تاريخ خليفة بن خياط، ج ١، ص ٦٧-٦٨، چاپ مصطفى نجيب فواز و حكمت كشلى فواز، بيروت ١٩٩٥/١٤١٥.
١٦٣. ↑ ابن قتيبيه، المعارف، ج ١، ص ١٨٢، چاپ ثروت عكاشه، قاهره ١٩٦٠.
١٦٤. ↑ احمد بن يحيى بلانزى، كتب فتوح البلدان، ج ١، ص ١٢٠-١٢٤، چاپ نخويه، لينن ١٨٦٦، چاپ افست فرانكفورت ١٩٩٢/١٤١٣.
١٦٥. ↑ خليفة بن خياط، تاريخ خليفة بن خياط، ج ١، ص ٦٧-٦٨، چاپ مصطفى نجيب فواز و حكمت كشلى فواز، بيروت ١٩٩٥/١٤١٥.
١٦٦. ↑ يعقوب بن سفيان بسوى، كتب المعرفة و التاريخ، ج ٣، ص ٢٩٦، چاپ اكرم ضياء عمري، بغداد ١٣٩٤-١٣٩٦/١٩٧٤-١٩٧٦.
١٦٧. ↑ ابوزرع دمشقى، تاريخ ابى زرعة المشقى، ج ١، ص ١٧١، چاپ شكر الله فوجانى، (دمشق، بيتا).
١٦٨. ↑ طبري، تاريخ (بيروت)، ج ٣، ص ٤٣٤-٤٣٥.
١٦٩. ↑ طبري، تاريخ (بيروت)، ج ٣، ص ٤٤١-٤٤٣.
١٧٠. ↑ محمد بن عبدالله ازدي، تاريخ فتوح الشام، ج ١، ص ١٤٤-١٤٥، چاپ عبدالمنعم عبدالله عامر، قاهره ١٩٧٠.
١٧١. ↑ خليفة بن خياط، تاريخ خليفة بن خياط، ج ١، ص ٦٨، چاپ مصطفى نجيب فواز و حكمت كشلى فواز، بيروت ١٩٩٥/١٤١٥.
١٧٢. ↑ خليفة بن خياط، تاريخ خليفة بن خياط، ج ١، ص ٧٠، چاپ مصطفى نجيب فواز و حكمت كشلى فواز، بيروت ١٩٩٥/١٤١٥.
١٧٣. ↑ احمد بن يحيى بلانزى، كتب فتوح البلدان، ج ١، ص ١٢٩-١٣١، چاپ نخويه، لينن ١٨٦٦، چاپ افست فرانكفورت ١٩٩٢/١٤١٣.
١٧٤. ↑ طبري، تاريخ (بيروت)، ج ٣، ص ٦٠١.
١٧٥. ↑ خليفة بن خياط، تاريخ خليفة بن خياط، ج ١، ص ٧٧، چاپ مصطفى نجيب فواز و حكمت كشلى فواز، بيروت ١٩٩٥/١٤١٥.
١٧٦. ↑ خليفة بن خياط، كتب الطبقات، ج ١، ص ٥٨٣، رواية موسى بن زكريا تسترى، چاپ سهيل زكار، بيروت ١٩٩٣/١٤١٤.
١٧٧. ↑ يعقوبى، تاريخ يعقوبى، ج ٢، ص ١٥٧.
١٧٨. ↑ طبري، تاريخ (بيروت)، ج ٤، ص ٦٦-٦٧.
١٧٩. ↑ يعقوبى، تاريخ يعقوبى، ج ٢، ص ١٥٧.
١٨٠. ↑ ابن عسكرك، تاريخ مدينة دمشق، ج ١٦، ص ٢٦٨-٢٦٩، چاپ على شيرى، بيروت ١٤٢١/١٤١٥/١٩٩٥٢٠٠١.
١٨١. ↑ صفدى، ج ١٣، ص ٢٦٧.
١٨٢. ↑ طبري، تاريخ (بيروت)، ج ٣، ص ٤٣٧.
١٨٣. ↑ طبري، تاريخ (بيروت)، ج ٤، ص ٦٨.
١٨٤. ↑ ابن عسكرك، تاريخ مدينة دمشق، ج ١٦، ص ٢٦٦، چاپ على شيرى، بيروت ١٤٢١/١٤١٥/١٩٩٥٢٠٠١.
١٨٥. ↑ ابن كثير، البداية و النهاية، ج ٤، جزء ٧، ص ١١٨، چاپ احمد ابولمحم و ديكران، بيروت (بيتا).
١٨٦. ↑ مصعب بن عبدالله، كتب نسب قريش، ج ١، ص ٣٢١، چاپ لوى پرووانسال، قاهره ١٩٥٣.
١٨٧. ↑ ابن عسكرك، تاريخ مدينة دمشق، ج ١٦، ص ٢٦٨، چاپ على شيرى، بيروت ١٤٢١/١٤١٥/١٩٩٥٢٠٠١.
١٨٨. ↑ ابن عسكرك، تاريخ مدينة دمشق، ج ١٦، ص ٢٧٥-٢٧٤، چاپ على شيرى، بيروت ١٤٢١/١٤١٥/١٩٩٥٢٠٠١.
١٨٩. ↑ ابن حجر عسقلانى، الاصابة فى تمييز الصحابة، ج ٢، ص ٢٥٦، چاپ عليمحمد بجاوى، بيروت ١٩٩٢/١٤١٢.
١٩٠. ↑ يعقوبى، تاريخ يعقوبى، ج ٢، ص ١٥٧.
١٩١. ↑ ابن عسكرك، تاريخ مدينة دمشق، ج ١٦، ص ٢٧٠، چاپ على شيرى، بيروت ١٤٢١/١٤١٥/١٩٩٥٢٠٠١.
١٩٢. ↑ محمد بن احمد ذهبى، سير اعلام النبلاء، ج ١، ص ٣٨١، چاپ شعيب ارنؤوط و ديكران، بيروت ١٩٨١-١٩٨٨/١٤٠٩-١٤٠١.
١٩٣. ↑ ابن سعد، الطبقات الكبرى، ج ٧، ص ٣٩٧، (بيروت).
١٩٤. ↑ احمد بن يحيى بلانزى، كتب فتوح البلدان، ج ١، ص ١٧٢-١٧٣، چاپ نخويه، لينن ١٨٦٦، چاپ افست فرانكفورت ١٩٩٢/١٤١٣.
١٩٥. ↑ طبري، تاريخ (بيروت)، ج ٤، ص ١٤٤.
١٩٦. ↑ طبري، تاريخ (بيروت)، ج ٤، ص ١٦٠.
١٩٧. ↑ ابن كثير، البداية و النهاية، ج ٤، جزء ٧، ص ١٢٠، چاپ احمد ابولمحم و ديكران، بيروت (بيتا).
١٩٨. ↑ ابن سعد، الطبقات الكبرى، ج ٧، ص ٣٩٧، (بيروت).
١٩٩. ↑ على بن ابي بكر هروى، كتب الاشارات الى معرفة الزيارات، ج ١، ص ٩٨، چاپ ژانين سوردل - تومين، دمشق ١٩٥٣.
٢٠٠. ↑ محمد بن احمد ذهبى، سير اعلام النبلاء، ج ١، ص ٣٦٧، چاپ شعيب ارنؤوط و ديكران، بيروت ١٩٨١-١٩٨٨/١٤٠٩-١٤٠١.

۲۰۱. [↑](#) محمد بن احمد ذهبی، سیر اعلام النبلاء، ج ۱، ص ۳۶۷، چپ شعيب ارزوؤطو ديگران، بيروت ۱۴۰۹/۱۴۰۹-۱۹۸۸.
۲۰۲. [↑](#) محمد بن احمد ذهبی، تاريخ الاسلام و وفیات المشاهير و الاعلام، ص ۲۳۲، چپ عمر عبدالسلام تدمري، حوالت و وفیات ۱۱-۴۰هـ، بيروت ۱۹۹۷/۱۴۱۷.
۲۰۳. [↑](#) ابن سعد، الطبقات الكبرى، ج ۷، ص ۳۹۷۳۹۸، (بيروت).
۲۰۴. [↑](#) ابن عساکر، تاريخ مدينة دمشق، ج ۱۶، ص ۲۷۶-۲۷۷، چپ علی شيرى، بيروت ۱۴۱۵/۱۴۱۵-۱۹۹۵.
۲۰۵. [↑](#) محمد بن عمر واقدي، كتاب المغازی، ج ۳، ص ۸۸۴، چپ مارسدن جونز، لندن ۱۹۶۶.
۲۰۶. [↑](#) ابن قتيبه، عيون الاخبار، ج ۱، جزء ۱، ص ۲۵۷، چپ يوسفلى طويل و مفيد محمد قميحه، بيروت (۱۹۸۵).
۲۰۷. [↑](#) ابن قدامه، التبيين في انساب القرشيين، ج ۱، ص ۳۴۶، چپ محمدنايف دليمي، بيروت ۱۹۸۸/۱۴۰۸.
۲۰۸. [↑](#) ابوالفرج اصفهاني، مقاتل الطالبين، ج ۱، ص ۱۹۶.
۲۰۹. [↑](#) محمد بن عبدالله ازدي، تاريخ فتوح الشام، ج ۱، ص ۹۶، چپ عبدالمنعم عبدالله عامر، قاهره ۱۹۷۰.
۲۱۰. [↑](#) محمد بن عبدالله ازدي، تاريخ فتوح الشام، ج ۱، ص ۹۹، چپ عبدالمنعم عبدالله عامر، قاهره ۱۹۷۰.
۲۱۱. [↑](#) مصعب بن عبدالله، كتاب نسب قريش، ج ۱، ص ۳۲۰، چپ لوى پرووانسال، قاهره ۱۹۵۳.
۲۱۲. [↑](#) ابن عساکر، تاريخ مدينة دمشق، ج ۱۶، ص ۲۵۰، چپ علی شيرى، بيروت ۱۴۱۵/۱۴۱۵-۱۹۹۵.
۲۱۳. [↑](#) محمد بن احمد ذهبی، تاريخ الاسلام و وفیات المشاهير و الاعلام، ص ۲۳۲، چپ عمر عبدالسلام تدمري، حوالت و وفیات ۱۱-۴۰هـ، بيروت ۱۹۹۷/۱۴۱۷.
۲۱۴. [↑](#) سليم بن قيس هلالی، كتاب سليم بن قيس الهلالي، ج ۱، ص ۳۸۶-۳۸۷، چپ محمدباقر انصاری زنجاني، بيروت ۱۴۲۶/۲۰۰۵.
۲۱۵. [↑](#) ابن ابی الحديد، شرح نهج البلاغه، ج ۲، ص ۵۷، چپ محمد ابو الفضل ابراهيم، قاهره ۱۳۸۷/۱۳۸۵-۱۹۶۵، چپ افست بيروت (بی تا).
۲۱۶. [↑](#) سليم بن قيس هلالی، كتاب سليم بن قيس الهلالي، ج ۱، ص ۳۹۴، چپ محمدباقر انصاری زنجاني، بيروت ۱۴۲۶/۲۰۰۵.
۲۱۷. [↑](#) ابن شاذان، الايضاح، ج ۱، ص ۱۵۵۱۵۸، چپ جلالدين محدث رموي، تهران ۱۳۶۳ش.
۲۱۸. [↑](#) ابن بابويه، علل الشرايع، ج ۱، ص ۱۹۱۱۹۲، چپ افست قم، نجف ۱۳۸۶/۱۳۸۵، (بی تا).
۲۱۹. [↑](#) محمد بن عمر کثي، اختيار معرفة الرجال، ج ۲، ص ۶۹۵، المعروف برجال الكشي، (تلخيص) محمد بن حسن طوسي، تصحيح و تعليق محمدباقر بن محمد ميرداماد، چپ مهدي رجائي، قم ۱۴۰۴.
۲۲۰. [↑](#) يعقوب بن سفيان بسوي، كتاب المعرفة والتاريخ، ج ۲، ص ۳۶، چپ اكرم ضياء عمري، بغداد ۱۳۹۴-۱۳۹۶/۱۹۷۴-۱۹۷۶.
۲۲۱. [↑](#) احمد بن يحيى بلادري، انسابالاشراف، ج ۸، ص ۳۲۱، چپ محمود فردوسعظم، دمشق ۱۹۹۶-۲۰۰۰.
۲۲۲. [↑](#) ابن حنبل، مسندالامام احمد بن حنبل، ج ۴، ص ۸۹۸۸، (قاهره) ۱۳۱۳، چپ افست بيروت (بيتا).
۲۲۳. [↑](#) يعقوب بن سفيان بسوي، كتاب المعرفة والتاريخ، ج ۱، ص ۳۱۲، چپ اكرم ضياء عمري، بغداد ۱۳۹۴-۱۳۹۶/۱۹۷۴-۱۹۷۶.
۲۲۴. [↑](#) ابن عساکر، تاريخ مدينة دمشق، ج ۱۶، ص ۲۱۶۲۱۹، چپ علی شيرى، بيروت ۱۴۱۵/۱۴۱۵-۱۹۹۵.
۲۲۵. [↑](#) ابن حجر عسقلاني، اطراف مسند الامام احمد بن حنبل، ج ۲، ص ۲۹۸۲۹۵، چپ زهير ناصر، دمشق ۱۹۹۳/۱۴۱۴.
۲۲۶. [↑](#) ابن ابی حاتم، كتاب الجرح و التعديل، ج ۳، ص ۳۵۶، حيدرآباد، دکن ۱۳۷۱-۱۳۷۳/۱۹۵۲-۱۹۵۳، چپ افست بيروت (بی تا).
۲۲۷. [↑](#) ابن عساکر، تاريخ مدينة دمشق، ج ۱۶، ص ۲۱۶، چپ علی شيرى، بيروت ۱۴۱۵/۱۴۱۵-۱۹۹۵.
۲۲۸. [↑](#) مصعب بن عبدالله، كتاب نسب قريش، ج ۱، ص ۳۲۴-۳۲۵، چپ لوى پرووانسال، قاهره ۱۹۵۳.
۲۲۹. [↑](#) مصعب بن عبدالله، كتاب نسب قريش، ج ۱، ص ۳۲۷-۳۲۸، چپ لوى پرووانسال، قاهره ۱۹۵۳.
۲۳۰. [↑](#) ابن قتيبه، المعارف، ج ۱، ص ۲۶۷، چپ ثروت عكاشه، قاهره ۱۹۶۰.
۲۳۱. [↑](#) ابن حزم، جمهرة انسابالعرب، ج ۱، ص ۱۴۸۱۴۷، چپ عبدالسلام محمد هارون، قاهره (۱۹۸۲).
۲۳۲. [↑](#) زهير صائق رضا خالدي، بنو خالد في العراق و الوطن العربي، ج ۱، ص ۹، بغداد ۱۹۸۸.
۲۳۳. [↑](#) محمد سليمان طيب، موسوعة القبائل العربية، ج ۶، ص ۴۴۶، به بعد، قاهره ۱۴۲۱/۲۰۰۱.

منابع

دانشنامه جهان اسلام، بنياد دائرة المعارف اسلامي، برگرفته از مقاله «خالد بن وليد»، شمار ۶۷۷.

رده‌های این صفحه: [اصحاب پیامبر](#) | [بنی مغیره](#) | [در گذشتگان سال 21 \(قمری\)](#) | [راویان حدیث از پیامبر](#) | [رجال](#) | [شجاعان عرب](#) | [فرزندان ولید بن مغیره](#) | [محدثان قرن ۱ \(قمری\)](#)